

2008

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού
τιμήθηκε με το **Βραβείο Μουσείου**
του Συμβουλίου της Ευρώπης
για το έτος 2005

The Museum of Byzantine Culture
has been awarded the
Council of Europe Museum Prize
for the year 2005

2008

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

GLIMPSES INTO THE HISTORY OF THESSALONIKI
THROUGH THE COLLECTIONS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE
DIARY

Η ΕΚΔΟΣΗ ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ:
THIS DESK - DIARY WAS PUBLISHED WITH THE KIND SUPPORT OF:

Ανδρέαδης
Ζησιάδης

ΖΗΝΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ Α.Τ.Ε.

ΑΝΩΝΥΜΗ
ΤΕΧΝΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΙΑ

ΜΕΤΑΛΛΩΝ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ Α.Ε.

ARXITEX S.A.

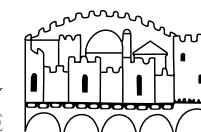
ΑΝΕΣΤΗΣ &
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΑΥΡΑΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

COPYRIGHT 2007
ISBN: 978-960-86540-6-8

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΦΙΛΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ASSOCIATION OF THE FRIENDS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

Το αρχειακό υλικό που παρουσιάζεται στο ημερολόγιο προέρχεται από τις συλλογές του Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης, του Μουσείου Φωτογραφίας και των συλλεκτών J.-P. Grelais, Α. Παπαϊωάννου, Χ. Παπαστάθη και Γ. Παυερίδη. Το υλικό παραχωρήθηκε για τις ανάγκες της μόνιμης έκθεσης στο Λευκό Πύργο. Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού εκφράζει σε όλους τη βαθειά του ευγνωμοσύνη.

Το ημερολόγιο, που εκδίδουν από το 2000 – χρονιά ορόσημο στο γύρισμα του νέου αιώνα – το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού και το Σωματείο των Φίλων του, παρουσιάζει στο κοινό τον πλούτο και την ποικιλία των συλλογών του Μουσείου κατά είδη και χρήσεις, όπως για παράδειγμα το γυαλί, τα κεραμικά, τα φυλακτά, σε συνάφεια με ειδικά θέματα, όπως η λατρεία του προστάτη της πόλης αγίου Δημητρίου ή με αφορμή μεγάλες εκθέσεις, όπως αυτή για την καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο.

Για το 2008, το θέμα του ημερολογίου συνάπτεται με τη μόνιμη έκθεση για τη Θεσσαλονίκη στη διαχρονία της, η οποία θα λειτουργήσει από τις αρχές του χρόνου στο Λευκό Πύργο, το οθωμανικό οχυρό που από συγκυρία της τύχης κατέληξε σύμβολο της πόλης.

Η έκθεση – οχεδόν αποκλειστικά με πολυμέσα – στον δαιδαλώδη και γιαυτό γοητευτικό, αλλά δύσχρηστο και μικρό (μόλις 450μ²) χώρο του Πύργου δεν φιλοδοξεί να «μουσειοποιήσει» την πόλη που, με τους αρχαιολογικούς χώρους και τα σωζόμενα από κάθε εποχή μνημεία της, αποτελεί ένα ανοικτό μουσείο. Επιδιώκει, μέσα από ματιές σε όψεις του βίου της, να κεντρίσει το ενδιαφέρον του κοινού να επισκεφθεί την ίδια την πόλη και να το βοηθήσει να αντιληφθεί την ιστορικότητα και την αξία της, καθώς αποτελεί σπάνια περίπτωση πόλης με τόσο μακράιωνα ιστορία, που διατήρησε σταθερά, σε όλη την ιστορική διαδρομή της, τον αστικό χαρακτήρα της, αλλά και την ελληνικότητά της, παρά την έντονα κοσμοπολίτικη σύνθεση των κατοίκων της.

Το περιεκτικό κείμενο της αρχαιολόγου του Μουσείου Αντιγόνης Τζιτζιμπάση προσφέρει το αναγκαίο γνωστικό υπόβαθρο για την κατανόηση του αρχαιολογικού υλικού από τις συλλογές του Μουσείου που εικονογραφεί το ημερολόγιο. Το ίδιο υλικό χρησιμοποιείται στην έκθεση κυρίως σε ψηφιακή μορφή, όπως άλλωστε και το πλούσιο φωτογραφικό και έντυπο υλικό που παραχώρησαν γενναϊόδωρα για τις ανάγκες της έκθεσης συλλέκτες και ιδρύματα, ως έκφραση αγάπης για την πόλη.

Δρ. Αναστασία Τούρτα
Διευθύντρια του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού

The archival material reproduced in the diary is originally from the collections of the Thessaloniki History Centre and Museum of Photography, and from those of the collectors J-P Grelois, A. Papaioannou, C. Papastathis and G. Patieridis. The material was given over for use in the permanent exhibition at the White Tower. The Museum of Byzantine Culture expresses to all of them its profound gratitude.

The desk-diaries which the Museum of Byzantine Culture and the Association of Friends of the Museum have been bringing out since 2000 - a milestone year, the turn of the century - introduce the public to the wealth and variety of the Museum's collections by category and use - glassware, ceramics, amulets, for example -, or in connection with specific topics, such as the cult of Demetrius, the patron saint of Thessaloniki, St Demetrius, or major exhibitions such as the one on daily life in Byzantium.

The 2008 diary's theme ties in with the permanent exhibition on Thessaloniki through the ages, which will be open from the beginning of the year at the White Tower, the Ottoman fort which, by a twist of fate, has ended up being the symbol of the city.

The exhibition - almost exclusively multimedia - in the Tower's beguilingly labyrinthine but small (just 450m²) and awkward space does not set out to "museumify" a city which, with archaeological sites and monuments surviving from all eras, is itself an open museum; by giving glimpses into aspects of its life, the exhibition attempts to get the public interested in visiting the city itself, and to help give people an idea of its historical significance and value – for it is rare for a city with such a centuries-old history to have held fast to its urban character on its journey through time, and retained its Greekness, in spite of its highly cosmopolitan mix of inhabitants.

The comprehensive text by Museum archaeologist Antigoni Tzitzibassi provides the background knowledge necessary to appreciate the archaeological material from the Museum's collections with which the diary is illustrated. The same material is used in the exhibition, mainly in digital form, as is the wealth of photographic and printed material which was generously given over for use in the exhibition by collectors and foundations, out of love for the city.

Dr Anastasia Tourta
Director of the Museum of Byzantine Culture

Και εφέτος, όπως κάθε χρόνο, το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού και οι «Φίλοι» του συνεχίζοντας την παράδοση εκδίδουμε ημερολόγιο-λεύκωμα για το νέο χρόνο-το 2008- με θέμα, αυτήν τη φορά, την ιστορία της πόλης μας, όπως θα παρουσιαστεί στη μόνιμη έκθεση που οργανώνεται και θα λειτουργήσει σύντομα στο Λευκό Πύργο.

Η αρχαιολόγος κ. Αντιγόνη Τζιτζιμπάση, έγραψε ένα ιδιαίτερα κατατοπιστικό κείμενο για ολόκληρη την ιστορική διαδρομή της Θεσσαλονίκης, από την ίδρυσή της από τον Κάσσανδρο το 316/5 π.Χ. έως τις μέρες μας. Αναφέρεται σε όλες τις πτυχές της ζωής της πόλης επισημαίνοντας εύστοχα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της που τη συνοδεύουν έως σήμερα.

Στην έκθεση του Λευκού Πύργου χρησιμοποιούνται τα πολυμέσα, τα οποία αποδίδουν όψεις της ιστορίας της Θεσσαλονίκης, όπως τεκμηριώνεται από κείμενα ειδικών και αρχαιολογικά αντικείμενα από τις Συλλογές του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού, τα οποία κοσμούν τις σελίδες του ημερολογίου. Το κείμενο της κ. Τζιτζιμπάση και η εικονογράφηση με αντικείμενα από τις Συλλογές του Μουσείου θα αποτελέσουν χρήσιμο συμπλήρωμα της μόνιμης έκθεσης του Λευκού Πύργου, θα συνοδεύουν ευχάριστα τις ημέρες μας όλη τη χρονιά και θα γίνουν, πιστεύουμε, κίνητρο για πιο ουσιαστική γνωριμία με το μνημειακό πλούτο της πόλης μας και την ιστορία της.

Το Διοικητικό Συμβούλιο των «Φίλων του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού» με την ευκαιρία της έκδοσης του ημερολογίου του 2008 εύχεται στα μέλη του και στους συμπολίτες υγεία και χαρές.

Νίκος Νικονάνος

Ομ. Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης
Πρόεδρος του Σωματείου των Φίλων του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού

This year, as always, the Museum of Byzantine Culture and its “Friends” have published their traditional desk-diary for the New Year – 2008. The theme this time is the history of our city, as presented in the permanent exhibition currently being organized and due to open shortly at the White Tower.

The archaeologist Antigoni Tzitzibassi has written a particularly illuminating text on the history of Thessaloniki in its entirety, starting from Cassander’s foundation of the city in 316/5 B.C. and continuing up to the present day. She deals with all aspects of the life of the city, aptly pinpointing the particular traits which continue to characterize it to this day.

The exhibition at the White Tower uses multimedia to convey aspects of Thessaloniki’s history, as documented in expert texts, and by archaeological artifacts from the Museum of Byzantine Culture’s collections, some of which embellish the pages of the diary. Ms Tzitzibassi’s article, and the illustrations featuring artifacts from the Museum’s collections, will be a useful supplement to the permanent exhibition at the White Tower and a pleasant companion all year round; we believe, too, that it will motivate people to get better acquainted with our city’s history and wealth of monuments.

The executive committee of the “Friends of the Museum of Byzantine Culture” would like to take this opportunity to wish its members and fellow-citizens health and happiness.

Nikos Nikonanos

Professor Emeritus of Byzantine Archaeology and History of Art
Chairman of the Association of Friends of the Museum of Byzantine Culture

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Tο 316/5 π.Χ., ο Κάσσανδρος, ένας από τους διαδόχους του Μ. Αλέξανδρου, ιδρύει μια νέα πόλη συνοικίζοντας 26 μικρές πόλεις - οικισμούς που υπήρχαν στη γύρω περιοχή, από τις οποίες οι ιστορικές πηγές μας διασώζουν έξι ονόματα: Απολλωνία, Χαλάστρα, Θέρμα, Γαρποκός, Αίνεια και Κισσός. Στη νέα πόλη για πολιτικούς λόγους ο Κάσσανδρος δίνει το όνομα της γυναίκας του Θεσσαλονίκης, που ήταν η κόρη του βασιλιά Φιλίππου Β' και αδελφή του Μ. Αλεξάνδρου.

Χτισμένη στο μυχό ενός κόλπου, που ανοιγόταν στους πανάρχαιους εμπορικούς δρόμους του Αιγαίου πελάγους και περιβαλλόμενη από ποτάμια, όπως ο Αξιός και ο Γαλλικός, που τη συνδέουν με πλούσια ενδοχώρα, η Θεσσαλονίκη είχε την τύχη να αναπτυχθεί γρήγορα χάρη στο εμπόριο.

Αν θέλαμε να συνοψίσουμε τα ιδιαίτερα στοιχεία αυτής της πόλης μέσα στο χρόνο θα αναφέραμε τη συνεχή ιστορική της παρουσία, με σταθερό τον αστικό της χαρακτήρα, και τον κοσμοπολιτισμό της, ως αποτέλεσμα της ικανότητάς της να αποδέχεται και να ενσωματώνει άλλους και συχνά διαφορετικούς πολιτισμούς.

Οι πληροφορίες που έχουμε για τα πρώτα χρόνια από την ίδρυση της πόλης είναι λιγοστές. Τα τείχη που αντικρίζει σήμερα ο επισκέπτης ορίζουν το ιστορικό κέντρο της σύγχρονης Θεσσαλονίκης, από το Βαρδάρη ως την περιοχή των Πανεπιστημίων, δηλώνουν όμως και τη συνολική έκταση που είχε η πόλη τον 4ο -5ο αι. Τα τείχη αυτά συμπεριέλαβαν τμήματα παλαιότερων οχυρώσεων και μέσα στο χρόνο υπέστησαν διάφορες ενισχύσεις. Η βασική τους όμως χάραξη παραμένει αναλλοίωτη με μόνη προσθήκη την Ακρόπολη με το Επταπύργιο ή αλλιώς το Γεντί Κουλέ.

Η ισχυρή οχύρωση περιβάλλει την πόλη, σαν κάστρο, από όλες τις πλευρές της μέχρι τον 19ο αι. Τότε, μέσα στο γενικότερο πνεύμα του εκουγχρονισμού που επικρατεί στην οθωμανική αυτοκρατορία, γκρεμίζονται, αρχικά το θαλάσσιο τείχος, και λίγο αργότερα τμήμα του ανατολικού, αφήνοντας αποκομμένο το Λευκό Πύργο, το σημερινό σύμβολο της πόλης. Στη θέση του θαλάσσιου τείχους που έκλεινε ασφυκτικά την πόλη, κατασκευάζεται στα 1874 η προκουμαία και η πόλη αποκτά οπική επαφή με τη θάλασσα. Με το γκρέμισμα των τειχών η πόλη για πρώτη φορά στην ιστορία της αρχίζει να επεκτείνεται έξω από τα αρχαία της όρια. Στις εκτάσεις που άλλοτε ήταν κήποι και χωράφια δημιουργείται στα τέλη του 19ου αι. η πλούσια αστική συνοικία των Εξοχών. Εδώ κατοικούν για πρώτη φορά μαζί οι τρεις εθνότητες της πόλης χριστιανοί, μουσουλμάνοι, εβραίοι με κοινό στοιχείο το συσσωρευμένο, χάρη στο εμπόριο, πλούτο τους.

Τα βουνά που υπάρχουν γύρω από την πόλη, όπως ο Χορμιάτης, προσφέρουν στη Θεσσαλονίκη το πολύτιμο πόσιμο νερό που έρχεται με αγωγούς από το βουνό και στη συνέχεια με δίκτυο από αγωγούς και κινωτέρες διοχετεύεται σε γειτονίες, λουτρά, σπίτια και δημόσια κτίρια. Πηγάδια και κρήνες που υπήρχαν μέσα στην πόλη, ήδη από τα ρωμαϊκά χρόνια παρέχουν επίσης εύκολη πρόσβαση στο αγαθό.

Το λιμάνι της πόλης, που προσφέρει τη δυνατότητα επικοινωνίας με άλλους λαούς, βρίσκεται στα ρωμαϊκά χρόνια πιθανόν στα δυτικά του Λευκού Πύργου. Όταν ο Μ. Κωνσταντίνος έρχεται στην πόλη το 322/3 για να αντιμετωπίσει τον πολιτικό του αντίπαλο Λικίνιο κατασκευάζει νέο, τεχνητό λιμάνι, στη θέση περίπου της σημερινής πλατείας Ελευθερίας και των Λαδάδικων, που χρησιμοποιείται ως τον 19ο αι. Η ανάμνηση από την παραμονή του σπουδαίου αυτοκράτορα παραμένει ζωντανή στους κατοίκους της πόλης και αναφέρεται αιώνες αργότερα στις γλαφυρές διηγήσεις του Εβλιγιά Τσελεμπί, τούρκου περιηγητή που επισκέφτηκε τη Θεσσαλονίκη τον 17ο αι.

Λίγες πληροφορίες διαθέτουμε για τη Θεσσαλονίκη των ελληνιστικών χρόνων. Φαίνεται πως καταλαμβάνει έκταση περίπου 250 εκτάρια, συγκαταλέγεται δηλαδή στις μεγάλες πόλεις του μακεδονικού βασιλείου. Πιθανότατα εκτείνεται στο ημιορεινό τμήμα της σημερινής Θεσσαλονίκης, στο χώρο που αργότερα γνωρίζουμε ότι αναπτύσσεται και η ρωμαϊκή πόλη. Πολεοδομικά είναι οργανωμένη με τις αρχές του ιπποδάμειου πολεοδομικού συστήματος όπου κάθετοι και οριζόντιοι δρόμοι τέμνονται ορίζοντας οικοδομικά τετράγωνα. Στο κέντρο αυτού του οργανωμένου ιστού, για συμβολικούς και λειτουργικούς λόγους, υπάρχει η Αγορά, το διοικητικό και οικονομικό κέντρο της, που προσδιορίζεται μεταξύ των σημερινών οδών Εγνατίας και Αγίου Δημητρίου, ενώ πιο δυτικά πρέπει να υπάρχει το θρησκευτικό κέντρο της πόλης. Το σημείο της Αγοράς παραμένει το εμπορικό της κέντρο ως τα μεσοβυζαντινά χρόνια οπότε και οι δραστηριότητες στην περιοχή ατονούν. Η πόλη έχει δυο νεκροταφεία, το ανατολικό και το δυτικό και οι πλούσιοι Θεσσαλονικείς θάβονται σε πολυτελείς καμαροσκέπαστους τάφους, τους μακεδονικούς.

Οι κάτοικοί της είναι έλληνες που ανήκουν σε διάφορους δήμους και φυλές. Στην πόλη, που ήταν οργανωμένη κατά τα πρότυπα των υπόλοιπων αρχαίων ελληνικών πόλεων, υπάρχει Βουλή και Εκκλησία του Δήμου. Η Θεσσαλονίκη αποτελεί τμήμα του μακεδονικού βασιλείου ωστόσο οι βασιλείς παραχωρούν στην πόλη ορισμένα στοιχεία αυτονομίας, όπως το δικαίωμα να κόβει τα δικά της νομίσματα. Φαίνεται πως κάτοικοί της έχουν επαφές με άλλες πόλεις της Ελλάδας και ιδιαίτερα με τη Δήλο, σημαντικό εμπορικό κέντρο της εποχής. Στην πόλη λατρεύονται οι θεοί του Ολύμπου και ιδιαίτερα ο Διόνυσος και ο Ασκληπιός. Το όνομα του θεού Διόνυσου και του Ασκληπιού δίνουν άλλωστε σε δύο από τις γνωστές φυλές της πόλης ενώ με το όνομα του κισσού, του ιερού φυτού του Διόνυσου, ονομάζουν το βουνό Χορμιάτη που δεσπόζει στην περιοχή. Η λατρεία του ελληνικού δωδεκάθεου συνυπάρχει με αιγυπτιακές θεότητες όπως ο Σάραπις, η Ίσιδα και ο Αρποκράτης, τη φρυγικής προέλευσης Κυβέλη και τον ιρανικής προέλευσης Μίθρα.

Με την ήττα του βασιλιά της Μακεδονίας Περσέα από τους Ρωμαίους στη μάχη της Πύδνας το 168 π.Χ., η πόλη περνά στην κυριαρχία των Ρωμαίων και η Θεσσαλονίκη γίνεται πρωτεύουσα μιας από τις τέσσερις μερίδες (regio) που χωρίστηκε η ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Μετά την οριστική κατάκτηση όλης της Μακεδονίας, το 146 π.Χ., η πόλη γίνεται η πρωτεύουσα της επαρχίας (provincia) της Μακεδονίας. Η Θεσσαλονίκη διατηρεί με ειδικά προνόμια την αυτονομία της, κόβει νομίσματα και αποκτά το δικαίωμα να μη σταθμεύει μέσα στην πόλη ρωμαϊκή φρουρά. Οι κάτοικοι της πόλης ζουν τις πολιτικές αναταραχές και τις εμφύλιες διαμάχες των πρώτων αιώνων της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Με την επικράτηση στα χρόνια του Αυγούστου της *pax romana* η πόλη αρχίζει να ευημερεί.

Στις αρχές του 1ου αι., όταν τα βόρεια σύνορα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας μετατοπίζονται στο Δούναβη, η Θεσσαλονίκη παύει πλέον να αποτελεί παραμεθόρια πόλη, ευάλωτη στις εχθρικές επιθέσεις. Αποκτά στρατιωτική και εμπορική σημασία καθώς αποτελεί τον πρώτο μεγάλο σταθμό της Εγνατίας οδού, αυτής της στρατιωτικής οδικής αρτηρίας, που άρχισε να κατασκευάζεται το 146-120 π.Χ.,

και συνέδεε τη Ρώμη με τις κτήσεις της στη Μ. Ασία.

Η ρωμαϊκή Θεσσαλονίκη μεγαλώνει τώρα σε έκταση και περιγράφεται ως η πλουσιότερη και πολυανθρωπότερη πόλη της Μακεδονίας. Η Αγορά της είναι πλακόστρωτη και περιβάλλεται από κιονοστοιχίες. Εδώ υπάρχουν δημόσια κτίρια, νομισματοκοπείο, Ωδείο και υπόγειες στοές με εμπορικά καταστήματα, τα *cryptoportici*. Οι επαγγελματίες της πόλης είναι οργανωμένοι σε ξεχωριστές ομάδες τις «συνθήεις», ανάλογα με το επάγγελμά τους ή τον τόπο καταγωγής τους και συχνά έχουν προστάτη τους κάποιο θεό.

Η πόλη διαθέτει επίσης πολυτελείς θέρμες, όπως αυτές στα σημεία που αργότερα χτίζονται οι χριστιανικοί ναοί του Αγίου Δημητρίου, της Αχειροποιήτου και της Αγίας Σοφίας. Οι πλούσιοι Θεσσαλονικείς κατοικούν σε μεγάλα και πολυτελή σπίτια, στρωμένα με ψηφιδωτά των οποίων η κεντρική αυλή περιβάλλεται από δωμάτια.

Στην εμπορικά ευημερούσα πόλη εγκαθίστανται πολλοί μετανάστες ιταλικής καταγωγής (negotiatores) αλλά και έλληνες από άλλες πόλεις, ιδιαίτερα από τα μικρασιατικά παράλια. Εκτός από τους γηγενείς κατοίκους της, τους μετανάστες, ρωμαίους και έλληνες, στην πόλη έρχονται και εβραίοι που ήδη συγκροτούν ακμάζουσα κοινότητα το έτος 50, όταν επισκέπτεται τη Θεσσαλονίκη ο απόστολος Παύλος και κηρύσσει στη συναγωγή τους. Ο απόστολος ιδρύει στην πόλη «εκκλησία» που αποτελεί μια από τις αρχαιότερες χριστιανικές εκκλησίες σε ευρωπαϊκό έδαφος. Τα θερμά συναισθήματα του Παύλου για την πόλη και τους κατοίκους της αντικατοπτρίζονται στις περιφημες «Προς Θεσσαλονικείς» επιστολές του. Το πέρασμα του αποστόλου από τη Θεσσαλονίκη, που την επισκέπτεται πάλι λίγα χρόνια αργότερα, συνδέεται με τη δημιουργία παραδόσεων για το Βήμα από όπου κήρυξε ο απόστολος στους Θεσσαλονικείς, το οποίο πολλούς αιώνες αργότερα αναζητούν ξένοι ευρωπαίοι περιηγητές του 17ου-19ου αι. που επισκέπτονται την πόλη.

Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της Θεσσαλονίκης στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες αντανακλάται και στο θρησκευτικό συγκρητισμό. Η λατρεία των θεών του Ολύμπου συνυπάρχει, όπως και στην ελληνιστική εποχή, με τα αιγυπτιακές και ανατολικές θεότητες. Ξεχωριστή θέση φαίνεται ότι κατέχει η λατρεία του Καβείρου που απεικονίζεται σε νόμισμα του 3ου αι. να φυλάττει την πόλη από τις επάλξεις των τειχών της.

Η μεταφορά της πρωτεύουσας της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας το 330 από τη Ρώμη, στη νεοϊδρυθείσα Κωνσταντινούπολη, αναδεικνύει ακόμη περισσότερο τη Θεσσαλονίκη. Σε αυτή την πόλη στρέφει το ενδιαφέρον του και ο καίσαρας Γαλέριος, όταν μετά τις νίκες του εναντίον των Περσών, στα 303 μεταφέρει εδώ την έδρα του από τη γενέτειρά του Σίρμιο, τη σημερινή Μιτρόβιτσα. Χτίζει τότε στην πόλη ιππόδρομο και τεράστιο ανακτορικό συγκρότημα που συνδέεται με θριαμβικό τόξο με κυκλικό οικοδόμημα, τη Ροτόντα, που ίσως ήταν αφιερωμένη στο θεό Δία. Τμήματα από αυτό το μεγαλοπρεπές συγκρότημα αποτελούν οι σημερινές αρχαιότητες στην πλατεία Ναυαρίνου, η Καμάρα και η Ροτόντα.

Στα χρόνια του ίδιου ισχυρού καίσαρα, του Γαλερίου, φυλακίζεται σε λουτρό και θανατώνεται το 305 μ.Χ. ο άγιος Δημήτριος, ύστερα από τη μονομαχία και την ήττα του Λυαίου από τον μαθητή του αγίου, Νέστορα. Στο σημείο θανάτου του αγίου, και μετέπειτα πολιούχου και προστάτη της Θεσσαλονίκης, χτίζεται η εκκλησία του, λίγο πιο βόρεια από την Αγορά της πόλης. Ο μαρτυρικός θάνατος του αγίου Δημητρίου με λογισμό αναπαριστάνεται δραματικά σε νομίσματα του 14ου αι. της πόλης θέλοντας ίσως έτσι να συνδέσουν οι Θεσσαλονικείς τις δύσκολες ώρες που περνούν με το βίαιο θάνατο του προστάτη αγίου τους.

Αρκετά χρόνια μετά το θάνατο του αγίου Δημητρίου, στα 379-80, έρχεται στην πόλη ο αυτοκράτορας Μ. Θεοδόσιος και μένει προσωρινά. Αναδεικνύει τη Θεσσαλονίκη σε στρατιωτικό κέντρο των επιχειρήσεων του κατά των Γότθων και εδώ βαπτίζεται χριστιανός από το μητροπολίτη της πόλης. Τραγικό γεγονός στην ιστορία της Θεσσαλονίκης είναι η σφαγή 7000 λαού το 390 μέσα στον ιππόδρομο με διαταγή του αυτοκράτορα που βρισκόταν τότε στην Ιταλία. Για τη σφαγή αυτή ο Θεοδόσιος αφορίζεται, ο ιππόδρομος αργότερα κλείνει, ερειπώνεται, και έδρανά του χρησιμοποιούνται αργότερα στο βίαιό χτίσιμο του δυτικού τείχους της πόλης. Η απάνθρωπη σφαγή χιλιάδων ανθρώπων εγκλωβισμένων μέσα στον ιππόδρομο συγκλονίζει τους πάντες και ο Ορμιόδας, αξιωματούχος που επέβλεπε το χτίσιμο των ανατολικών τειχών της πόλης, αναφέρει σε επιγραφή ενός πύργου ότι έχει «καθαράς χείρας»

δηλώνοντας έτσι ξεκάθαρα ότι δεν συμμετείχε στη σφαγή των Θεσσαλονικέων.

Η μετάβαση από τη ρωμαϊκή στην παλαιохριστιανική εποχή συντελείται αργά και δε χαρακτηρίζεται από κάποια τομή. Η πόλη διατηρεί γενικά τις υποδομές των ρωμαϊκών χρόνων. Με την ανακήρυξη ωστόσο του χριστιανισμού από το Μ. Θεοδούσιο ως επίσημης θρησκείας της αυτοκρατορίας, νέοι μεγάλοι λατρευτικοί ναοί ανεγείρονται, για λόγους προβολής και γοήτρου, σε κομβικά σημεία της πόλης, μεταβάλλοντας την κανονική έως τότε πολεοδομική οργάνωσή της.

Την εποχή αυτή οι πλούσιοι κάτοικοι μένουν σε μεγάλα πολυτελή σπίτια, στους πρόποδες των υψωμάτων της πόλης. Τα σπίτια τους είναι μονόροφα ή διώροφα και στρωμένα με ψηφιδωτά και οι τοίχοι τους κοσμημένοι με τοιχογραφίες. Το επίσημο δωμάτιο του σπιτιού είναι το τρικλίνιο, μια μεγάλη ορθογώνια αίθουσα με κόγχη στη μια πλευρά, όπου παρατίθενται τα επίσημα γεύματα και δέχονται τους ξένους. Τα νεκροταφεία της πόλης στα οποία θάβονται εθνικοί, χριστιανοί και εβραίοι, εξακολουθούν να είναι έξω από τα τείχη της, στα ανατολικά και δυτικά. Οι πλούσιοι θάβονται σε καμαροσκεπείς τάφους οι τοίχοι των οποίων κοσμούνται επίσης με τοιχογραφίες. Την περίοδο αυτή η πόλη ανθεί καλλιτεχνικά και εξελίσσεται σε μεγάλο κέντρο, όπως μαρτυρούν τα λαμπρά ψηφιδωτά και οι τοιχογραφίες από τα λατρευτικά μνημεία της εποχής.

Ο 6ος και 7ος είναι αιώνες δύσκολοι για την πόλη, όπως μας πληροφορούν τα Θαύματα του αγίου Δημητρίου, αγιολογικά κείμενα που γράφτηκαν αυτή την εποχή. Επιδρομές Αβάρων, Σλάβων, σεισμοί και πυρκαγιές δοκιμάζουν τους κατοίκους της πόλης, που βρίσκουν παρηγοριά και βοήθεια στον άγιο Δημήτριο, που σώζει την πόλη του, όρθιος στις επάλξεις των τειχών, όπως παλαιότερα ο Κάβειρος. Ο μεγαλομάρτυς Δημήτριος είναι ο προστάτης της πόλης τους και ο λαμπρός ναός του κοσμεύεται με τοιχογραφίες και ψηφιδωτά δωρητών που ευγνωμονούν τον άγιο που αγαπά την πόλη και φροντίζει για τη σωτηρία πολιτών και ξένων.

Στα βυζαντινά χρόνια η Θεσσαλονίκη αναδεικνύεται σε σπουδαίο κέντρο της χερσονήσου της Βαλκανικής. Από εδώ κατάγονται οι ιεραπόστολοι Κύριλλος και Μεθόδιος που ξεκινούν τον 9ο αι. για να εκχριστιανίσουν τους σλαβικούς λαούς, στη Μεγάλη Μοραβία και σε άλλες περιοχές της ΝΑ Ευρώπης. Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων και η ένταξή τους στη σφαίρα επιρροής του Βυζαντίου έχει ως αποτέλεσμα την ακτινοβολία της Θεσσαλονίκης στο χώρο των Βαλκανίων και την ειρήνευση της περιοχής.

Η πολιτικοοικονομική άνθηση της πόλης ανακόπεται από τη ξαφνική κατάληψή της στα 904 από τους Σαρακηνούς, άραβες πειρατές, που με ορμητήριο την Κρήτη πραγματοποιούν επιδρομές στα νησιά και στα παράλια του Αιγαίου. Τη δραματική άλωση, τις σφαγές και τις καταστροφές περιγράφει στο έργο του, ως αυτόπτης μάρτυς, ο Θεσσαλονικιός κληρικός, Ιωάννης Καμενιάτης που μαζί με άλλους 22000 Θεσσαλονικείς μεταφέρεται στα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής.

Στα χρόνια που ακολουθούν η πόλη, αν και τραυματισμένη από τις καταστροφές της άλωσης, κατορθώνει να ορθοποδήσει και να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις βουλγαρικές επιδρομές (904- 1065) αλλά και τις δυσκολίες από την άλωση των Νορμανδών το 1185. Η νορμανδική κατοχή κρατά ένα μόνο χρόνο, προκαλεί όμως πολλές καταστροφές σύμφωνα με τη μαρτυρία του Ευστάθιου, μητροπολίτη Θεσσαλονίκης.

Στα βυζαντινά χρόνια η κανονική πολεοδομική οργάνωση της πόλης αρχίζει να διασπάται. Η μνημειακή εικόνα της πόλης αλλάζει. Οι μεγάλοι, επιβλητικοί ναοί των παλαιохριστιανικών χρόνων αντικαθίστανται από μικρότερους, όπως η Παναγία Χαλκέων, που χτίζεται στον πριν βεβήλο τόπο της Αρχαίας Αγοράς. Τα σπίτια των Θεσσαλονικέων είναι μικρά, ξύλινα ή λιθόκτιστα, μονόροφα ή διώροφα με αυλή και πηγάδι. Πολλά σπίτια μαζί, με επίκεντρο μια εκκλησιά, δημιουργούν τις γειτονιές της πόλης. Στα νοικοκυριά τους χρησιμοποιούν πάλινα κυρίως οκεύη ενώ ένα νέο είδος τεχνικής και διακόσμησης, η εφυάλωση, κοσμή τα πλούσια επιτραπέζια αγγεία τους. Τα νεκροταφεία της πόλης που βρίσκονταν έξω από τα τείχη της εγκαταλείπονται εξαιτίας των επιδρομών και τώρα οι νεκροί θάβονται μέσα στην πόλη γύρω από τους ναούς και τα μοναστήρια της.

Την πόλη εξακολουθούν να επισκέπτονται πολλοί έμποροι και τεχνίτες. Λαμπρό δείγμα της ακτινοβολίας της, ως εμπορικό κέντρο, είναι η μεγάλη ετήσια εμποροπανήγυρη, που διεξάγεται στην πεδιάδα μεταξύ των δυτικών τειχών της πόλης και του Αξιού.

Η εμποροπανήγυρη που ονομάζεται Δημήτρια, προς τιμήν του πολιούχου αγίου, γίνεται τον Οκτώβριο για να συμπίπει με τη γιορτή του αγίου. Σε αυτή συμμετέχουν, όπως μας πληροφορεί ο Τιμαρίων, κείμενο του 12ου αι., έμποροι και μεταπράτες από τη Θεσσαλονίκη, την ιταλική και ιβηρική χερσόνησο και την υπόλοιπη ΝΑ και Α. Ευρώπη αλλά και από χώρες "πέραν των Άλπεων και της χώρας των Κελτών". Ανάμεσα σε αυτούς πρέπει να φανταστούμε και τα 500 άτομα της εβραϊκής κοινότητας που ασχολούνται με τη μεταξουργία και είδε στα 1161-2 στην πόλη κατά την επίσκεψή του ο ραββίνος Βενιαμίν από την Τουδέλη. Την εποχή αυτή για πρώτη φορά γίνεται αναφορά και στην παρουσία Αρμενίων στην πόλη.

Στη βυζαντινή Θεσσαλονίκη συρρέουν εκτός από τους εμπόρους και πλήθος προσκυνητών που επισκέπτονται τους μυροβλήτες αγίους της πόλης, το Δημήτριο και τη Θεοδώρα. Οι πιστοί χρησιμοποιούν πάλινες κούπες με το μονόγραμμα του αγίου για να αντλήσουν πιθανόν το μύρο από τον αγιασμένο χώρο της Κρύπτης ενώ ευσεβείς προσκυνητές με μολύβδινα φυαλίδια με τη μορφή του αγίου, τα κουτρούβια, μεταφέρουν το αγίασμα στις μακρινές πατρίδες τους.

Η ανώμαλη πολιτική κατάσταση που επικρατεί στη βυζαντινή αυτοκρατορία ανοίγει το δρόμο στους σταυροφόρους της Δ' Σταυροφορίας. Την άνοιξη του 1204 η Κωνσταντινούπολη πέφτει στα χέρια των Σταυροφόρων. Το φθινόπωρο της ίδιας χρονιάς καταλαμβάνεται και η Θεσσαλονίκη. Η βυζαντινή αυτοκρατορία διαλύεται και διασπάται σε λατινικά κρατίδια. Η πόλη γίνεται η πρωτεύουσα λατινικού βασιλείου με αρχηγό το Βονιφάτιο Μομφερατικό. Στα είκοσι χρόνια της ζωής του βασιλείου (1204-1224) αποκτά Λατίνο μητροπολίτη. Όταν στα 1224 ο δεσπότης της Ηπείρου Θεόδωρος Δούκας Άγγελος μετά από πολιορκία, ελευθερώνει την πόλη, στέφεται εδώ αυτοκράτορας και η Θεσσαλονίκη για λίγο μετατρέπεται σε βασιλεύουσα, με ανάκτορα, σύγκλητο και αυτοκρατορική αυλή. Το 1261 ο αυτοκράτορας της Νίκαιας Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος ανακαταλαμβάνει την Κωνσταντινούπολη από τους Λατίνους και αναγεννά τη βυζαντινή αυτοκρατορία.

Στα παραγμένα χρόνια του 14ου αι., η πόλη αντιμετωπίζει εμφύλιες διαμάχες, οικονομικά προβλήματα και εχθρικές επιδρομές. Η Θεσσαλονίκη συνδέεται στενά με τους Παλαιολόγους, τη τελευταία δυναστεία που κυβέρνησε τη βυζαντινή αυτοκρατορία. Η πόλη συχνά διοικείται από γιους του αυτοκράτορα ενώ η Ειρήνη η Μομφερατική, δεύτερη σύζυγος του αυτοκράτορα Ανδρόνικου Β' ζει εδώ ως το θάνατό της το 1317. Την παρουσία της οικογένειας στην πόλη μαρτυρούν ακόμη και σήμερα επιγραφές και μονογράμματα των Παλαιολόγων στα τείχη και σε μνημεία της.

Οι εμφύλιες διαμάχες που επικρατούν στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας, ανοίγουν το δρόμο σε Σέρβους και Οθωμανούς και αποτελούν την αιτία που οδηγεί στην έκρηξη του κοινωνικού κινήματος των Ζηλωτών στη Θεσσαλονίκη. Το κίνημα των Ζηλωτών που ξεσπά στην πόλη τα έτη 1341-50 ξεκίνησε αρχικά από θεολογικές συζητήσεις και διαφωνίες. Η θεολογική αντιπαράθεση με την επίδραση του εμφυλίου πολέμου και των άσχημων οικονομικών συνθηκών μετατρέπεται γρήγορα σε επαναστατικό κίνημα που φέρνει την εξουσία στο λαό. Από τη μια μεριά βρίσκονται οι άρχοντες της πόλης, οι πλούσιοι γαιοκτήμονες, και από την άλλη οι λεγόμενοι Ζηλωτές, έμποροι, βιοτέχνες και ο απλός λαός. Το λαϊκό κίνημα που ουσιαστικά ζητά ανακατανομή του πλούτου και των εξουσιών συνταράσσει την πόλη. Σπίτια και οι περιουσίες λεηλατούνται και ο διοικητής εγκαταλείπει τη Θεσσαλονίκη. Η εξουσία περνά στα χέρια ανθρώπων του λαού και διακόπεται η επαφή με την Κωνσταντινούπολη. Η επανάσταση λήγει στα 1350 με το τέλος του εμφυλίου πολέμου και την επικράτηση των αρχόντων και της παράδοσης.

Η μεγάλη πολιτική αναταραχή δεν ανακόπει ωστόσο την πνευματική άνθηση της Θεσσαλονίκης. Κατά τον 14ο αι, που θεωρείται ο χρυσός αιώνας της πόλης, αναδεικνύονται πνευματικές προσωπικότητες και κτίζονται σπουδαία μοναστήρια και εκκλησίες, αρκετά με χορηγίες εκκλησιαστικών και κοσμικών αξιωματούχων αλλά και πλούσιων θεσσαλονικιών, όπως οι Άγιοι Απόστολοι, ο Νικόλαος Ορφανός, ο Προφήτης Ηλίας, η Αγία Αικατερίνη και η μονή Βλατάδων.

Η εξάπλωση της νέας ανερχόμενης δύναμης των Οθωμανών Τούρκων στον ευρωπαϊκό χώρο σηματοδοτείται από την οριστική οθωμανική κατάκτηση της πόλης. Στις 29 Μαρτίου του 1430, μετά από σύντομη πολιορκία, η Θεσσαλονίκη κυριεύεται οριστικά

από τον σουλτάνο Μουράτ Β'. Είχαν προηγηθεί μια κατάκτηση το 1387 και πιθανόν μια ακόμη στα 1391-1403 καθώς επίσης και υποταγή της πόλης στους Βενετούς στα 1423-30. Η πόλη λεηλατείται και ο λιγοστός χριστιανικός πληθυσμός που είχε παραμείνει στην πόλη, περίπου 2000 κάτοικοι, σφαγιάζεται και εκδιώκεται. Σε ανάμνηση του δραματικού γεγονότος της άλωσης ο κατακτητής χαράσσει επιγραφή σε κίονα της Αχειροποιήτου, μιας από τις πρώτες εκκλησίες που μετατρέπεται σε μουσουλμανικό τέμενος. Ζωτιανές εικόνες από την άλωση, με τους επιτιθέμενους τούρκους να εισβάλουν στην πόλη από το ανατολικό τμήμα της Ακρόπολης, τις σφαγές και τις καταστροφές μας περιγράφει στο έργο του ο Θεσσαλονικιός ιστορικός της εποχής, Ιωάννης Αναγνώστης.

Η κατακτημένη πόλη εντάσσεται στο μπενλερμπενλίκι της Ρούμελης, σε μια ευρεία δηλαδή διοικητική περιφέρεια που περιλαμβάνει τις ευρωπαϊκές κτήσεις της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Στη διάρκεια της μακρόχρονης οθωμανικής κυριαρχίας, που κρατά ως το 1912, η Θεσσαλονίκη διατηρεί τον αστικό και κοσμοπολιτικό χαρακτήρα της, αν και γνωρίζει αρκετές πολιτικοοικονομικές και κοινωνικές διακυμάνσεις.

Μετά τις καταστροφές της άλωσης ο κίνδυνος να μετατραπεί η ένδοξη πόλη σε χωριό είναι ορατός και πείθει τον κατακτητή Μουράτ Β' να λάβει σειρά μέτρων για να αυξηθεί ο πληθυσμός της. Απομακρύνει τον οθωμανικό στρατό μέσα από την πόλη και εγκαθιστά σε αυτήν 1000 οικογένειες Οθωμανών γιουρούκων από τη γειτονική περιοχή των Γιαννισών, στις οποίες και παραχωρεί ακίνητη περιουσία. Στη συνέχεια επιτρέπει στις χριστιανικές οικογένειες της πόλης να επιστρέψουν.

Ο μουσουλμανικός πληθυσμός της πόλης προτιμά να εγκατασταθεί στο ψηλότερο σημείο της, το Μπαϊρί, τη σημερινή Άνω Πόλη. Η προνομακή περιοχή προσφέρει τη δυνατότητα επιβλεψής των υποτελών που κατοικούν πιο χαμηλά και αποτελεί ήδη από τον 16ο αι. τη μεγαλύτερη περιοχή με μουσουλμανικό πληθυσμό. Η νέα κοινότητα ασχολείται κυρίως με την εκμετάλλευση της γης και για τις ανάγκες της κτίζονται δημόσια και θρησκευτικά κτίρια όπως τεμένη, λουτρά και φιλανθρωπικά ιδρύματα που αλλάζουν την όψη της βυζαντινής Θεσσαλονίκης.

Οι χριστιανοί κάτοικοί της ζούν χωριστά στο κεντρικό και ανατολικό τμήμα της πόλης. Στα πρώτα δύσκολα χρόνια της οθωμανικής κατοχής χάνουν πολλά από τα προνόμια τους, κατορθώνουν όμως να διατηρήσουν ως τον 16ο αι. μερικούς σπουδαίους ναούς, όπως τον Άγιο Δημήτριο, την Αγία Σοφία και τη Ροτόντα. Μάλιστα κάποιες βυζαντινές οικογένειες διατηρούν τα πρώτα χρόνια της κατάκτησης τον πλούτο τους και τις εμπορικές τους σχέσεις με τη Δύση, όπως φανερώνει ο μεγαλοπρεπής μαρμάρινος τάφος του σιτέμπορα Λουκά Σπαντούνη, που τάφηκε στα 1481 μέσα στον ναό του αγίου Δημητρίου. Οσοδήποτε η χριστιανική κοινότητα υποφέρει από την κακή οθωμανική διοίκηση ενώ το παιδομάζωμα, η βαριά φορολογία, και οι βίαιες εξισλαμίσεις μειώνουν σταδιακά τον ελληνικό πληθυσμό της πόλης.

Στις αρχές του 16ου αι. με την παγίωση της οθωμανικής κυριαρχίας και τον τερματισμό των πολεμικών συρράξεων, αρχίζει η πόλη να παρουσιάζει τα πρώτα σημάδια δημογραφικής και οικονομικής ανάκαμψης. Πενήντα χρόνια μετά την άλωση οι κάτοικοί της αυξάνονται σε 10000 από τους οποίους οι 4000 μουσουλμάνοι και οι 6000 χριστιανοί.

Η κατακόρυφη αύξηση του πληθυσμού της πόλης, που αλλάζει και τα εθνολογικά χαρακτηριστικά της, συμβαίνει από τα τέλη του 15ου ως τα μέσα του 16ου αι. όταν αρχίζουν να φτάνουν σταδιακά περίπου 15000 ισπανόφωνοι και γερμανόφωνοι εβραίοι που εκδιώκονται από την ιβηρική χερσόνησο, την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, εξαιτίας της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας. Οι περισσότεροι Εβραίοι πρόσφυγες της Θεσσαλονίκης ανήκουν στην ομάδα των Σεφαρδίμ και προέρχονται από την ιβηρική και ιταλική χερσόνησο. Έτσι στις αρχές του 16ου αι. ο πληθυσμός της πόλης εκτινάσσεται στις 29000.

Στην πόλη υπήρχε βέβαια εβραϊκή κοινότητα ήδη από τα ρωμαϊκά χρόνια και αρκετές οικογένειες κατοικούσαν στην πόλη την περίοδο της βενετοκρατίας. Οι νέοι πρόσφυγες, κουβαλώντας τις παραδόσεις, τη γλώσσα τους αλλά και μερικά ενθύμια από την πατρίδα που άφησαν, εγκαθίστανται σε χωριστές συνοικίες που ιδρύουν στο κέντρο της πόλης, και κατά μήκος της παράκτιας ζώνης και του λιμανιού, όπου και ασκούν τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Τα προνόμια που τους δίνονται από την Υψηλή Πύλη τους

επιτρέπουν να αναπτύξουν την οικονομική και εμπορική τους δραστηριότητα, κυρίως στη βυρσοδεψία και στην υφαντουργία. Η εβραϊκή κοινότητα κατορθώνει να συνδέσει την πόλη με τη μακεδονική ενδοχώρα και να διακινεί μέσω του λιμανιού της μεγάλες ποσότητες από δημητριακά, βαμβάκι, μαλλί, καπνό και δέρματα. Τότε στον 15ο-16ο αι. κτίζονται στην πόλη νέες κλειστές αγορές, όπως το Μπεζεστένι, που λειτουργεί ως χώρος δοσοληψιών, διαπραγματεύσεων, φύλαξης και εμπορίας πολυτίμων προϊόντων και εμπορίου. Οι διάφοροι επαγγελματίες της πόλης οργανώνονται σε συντεχνίες, τα συνάφια, εσνάφια ή ιονάφια που διακρίνονται για την αυστηρή ιεραρχία και τους κανονισμούς τους και παίζουν καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ζωή της πόλης.

Η οικονομική και εμπορική ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης δεν είναι ωστόσο ευθύγραμμη. Κατά τον 17ο αι. παρατηρείται οικονομική κάμψη στο εμπόριό της, ως αποτέλεσμα της ανακάλυψης νέων θαλάσσιων δρόμων και της εμπλοκής της οθωμανικής αυτοκρατορίας σε διάφορους άδοξους πολέμους, που οδηγούν σε μια γενικότερη παρακμή.

Η ακμή της εβραϊκής κοινότητας πλήττεται από την οικονομική κάμψη και από το κίνημα του Σαρπητάι Σεβή, ραβίνου από τη Σμύρνη που διακηρύσσοντας ότι είναι ο Μεσσίας, περιοδεύει στις εβραϊκές παροικίες της Ανατολικής Μεσογείου ξεσηκώνοντας τους εβραίους εναντίον του σουλτάνου. Όταν συλλαμβάνεται από τις τουρκικές αρχές, σε αντάλλαγμα της ζωής του, αποκρύπτει τα πιστεύω του και ασπάζεται το μουσουλμανισμό. Το παράδειγμά του ακολούθησαν πολλοί εβραίοι για να αποφύγουν την τιμωρία. Πρόκειται για τους λεγόμενους ντονμέδες που στη Θεσσαλονίκη ως τόπο λατρείας τους έχτισαν το Γενί τζαμί, σε σχέδια του ιταλού αρχιτέκτονα Ποζέλι.

Η πρώτη ουσιαστική ανάκαμψη της πόλης μετά την οθωμανική κατάκτηση σημειώνεται στις αρχές του 18ου αι., το χρυσό αιώνα του εμπορίου για την πόλη, όταν η Θεσσαλονίκη κατορθώνει να συνδεθεί με τις μεγάλες διεθνείς αγορές και να εξελιχτεί σε διαμεσολαβητικό κέντρο της ΝΑ Ευρώπης. Οι συνθήκες του Πασάροβιτς στα 1718 και του Βελιγραδίου στα 1739, μεταξύ Τουρκίας και Αυστροουγγαρίας, που έχουν ως αποτέλεσμα την ειρήνη και την ομαλοποίηση των συνθηκών ζωής στην οθωμανική αυτοκρατορία επιδρούν ευεργετικά και στις εμποροοικονομικές δραστηριότητες των υπόδουλων.

Η σημασία της δραστηριότητας αυτής φαίνεται από το γεγονός ότι στις αρχές του 18ου αι. υπάρχουν στη Θεσσαλονίκη πρόξενοι της Βενετίας, της Γαλλίας και της Αγγλίας, από τη δημιουργία παροικίας ευρωπαίων και την παρουσία Ιησουιτών μοναχών που δραστηριοποιούνται στο έργο του προσπλουτισμού. Έτσι, στην τοπογραφία με τις γειτονιές της πόλης, προστίθεται στα μέσα του 18ου αι. και ο φραγκομαχαλάς, όπως ονομάζεται η περιοχή διαμονής τους κοντά στο λιμάνι, απόπχος της οποίας είναι η σημερινή οδός Φράγκων.

Η οικονομική άνθηση του 18ου αι. βοηθά ιδιαίτερα την ελληνική κοινότητα της πόλης που επισκευάζει και επεκτείνει υφιστάμενους ναούς, όπως τη Νέα Παναγία, τον Άγιο Νικόλαο Τρανό, τον Άγιο Αντώνιο, την Παναγούδα και τον Άγιο Αθανάσιο. Γύρω από αυτούς τους ναούς συγκεντρώνεται σε συνοικίες ο χριστιανικός πληθυσμός της πόλης.

Η επανάσταση του 1821 στη νότια Ελλάδα συνοδεύεται από βιαιοπραγίες των τούρκων εναντίον των χριστιανών κατοίκων της Θεσσαλονίκης. Ο Μακεδονικός Αγώνας του 1904-8 για την απελευθέρωση της Μακεδονίας από την οθωμανική αυτοκρατορία φέρνει τη Θεσσαλονίκη στο επίκεντρο ενός αγώνα επιρροής με τους Βουλγάρους να προσπαθούσαν να εδραιώσουν την παρουσία τους στην περιοχή.

Η Θεσσαλονίκη απελευθερώνεται στις 26 Οκτωβρίου του 1912, ανήμερα του εορτασμού του προστάτη της. Βρισκόμαστε στη δίνη των βαλκανικών πολέμων του 1912-3 όταν οι λαοί της Βαλκανικής νιώθοντας πως η οθωμανική αυτοκρατορία πνέει τα λοίσθια ζητούν ανεξαρτησία.

Στα ταραγμένα αυτά χρόνια όπου τους βαλκανικούς πολέμους διαδέχονται ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, η Ελλάδα μπαίνει στον πόλεμο στο πλευρό Αντάντ, της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας παρά τις αντιδράσεις του βασιλιά. Η Θεσσαλονίκη μετατρέπεται σε στρατιωτική βάση της Στρατιάς της Ανατολής και στην πόλη συρρέουν χιλιάδες στρατιώτες από διάφορα μέρη της γης. Τα χρόνια

αυτά η πόλη και οι κάτοικοι της αποθανατίζονται σε πλήθος ταχυδρομικά δελτάρια που στέλνουν οι στρατιώτες στην πατρίδα τους προσφέροντας σε μας τις τελευταίες εικόνες μιας πόλης που διατηρούσε ακόμη ζωντανό το παρελθόν της.

Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στο ελληνικό κράτος σηματοδοτείται από τεράστιες πολεοδομικές αλλαγές που επιταχύνθηκαν αναπάντεχα από την καταστροφική πυρκαγιά που ξέσπασε το Σάββατο 18 Αυγούστου του 1917. Η φωτιά με αφητηρία, ένα σπίτι στην οδό Ολυμπιάδος 3, στο ΒΔ μέρος της πόλης και αιτία μια νοικοκυρά που τηγάνιζε μελιτζάνες, εξαπλώνεται γρήγορα στο κέντρο της πόλης και φτάνει ως τη θάλασσα. Η πυρκαγιά κράτησε 32 ώρες και όταν έσβησε είχε κάψει το 1/3 της πόλης. Η καταστροφή ήταν τεράστια. Κάηκαν σπίτια, μαγαζιά, ναοί, τζαμιά και συναγωγές. Το εμπορικό κέντρο της πόλης απανθρακώθηκε, το 45% του πληθυσμού, περίπου 79000 κάτοικοι έμειναν άστεγοι και το 70% των εργαζομένων έμειναν άνεργοι. Οι περισσότεροι πληγέντες, σε ποσοστό 80% ήταν Εβραίοι. Σε μια πόλη ασφυκτικά γεμάτη από πρόσφυγες και στρατιώτες των πολεμικών συρράξεων προστίθενται τώρα χιλιάδες άστεγοι πυροπαθείς. Για την περίθαλψή τους δημιουργούνται κατασκηνώσεις ενώ πολλοί αναζητούν στέγη σε ναούς της πόλης.

Η συγκυρία της βιβλικής καταστροφής δίνει τη, χαμένη για πολλούς, ευκαιρία της ριζικής αναμόρφωσης της πόλης. Το νέο ρυμοτομικό σχέδιο, γνωστό ως σχέδιο Εμπράρ, προβλέπει να απαλλάξει την πόλη από τον ακανόνιστο και δαιδαλώδη πολεοδομικό ιστό της, να δημιουργήσει μεγάλες οδικές αρτηρίες, κανονικά οικοδομικά τετράγωνα και ελεύθερες ζώνες πρασίνου. Η πλατεία και η οδός Αριστοτέλους είναι ο άξονας που διαμορφώθηκε σύμφωνα με το όραμα του Εμπράρ. Το φιλόδοξο πολεοδομικό σχέδιο που απαιτούσε συνολική απαλλοτρίωση της καμένης γης και δημοπρασία νέων οικοπέδων τροποποιείται κάτω από την πίεση των άσχημων συνθηκών της εποχής. Κατορθώνει όμως να θέσει τις βάσεις για τη σύγχρονη επέκταση της ζώνης κατοικίας στα ανατολικά και δυτικά της Θεσσαλονίκης, τη χάραξη βιομηχανικής περιοχής, τη μεταφορά του λιμανιού στα δυτικά, τη δημιουργία περιαστικού δάσους (Σέιχ-Σου) και ζώνης εκπαίδευσης στο σημερινό χώρο του πανεπιστημίου.

Μέσα στη δίνη των πολεμικών συρράξεων του 20ου αι. η τραγική κορύφωση για τον ελληνισμό είναι η Μικρασιατική Καταστροφή του 1922, που ξερίζωσε τον μικρασιατικό ελληνισμό από τις πανάρχαιες κοιτίδες του. Η καταστροφή λήγει τυπικά με τη σύμβαση της Λωζάνης (1923) και την ανταλλαγή των πληθυσμών από τις δύο μεριές του Αιγαίου, με κριτήριο το θρήσκευμα. Η εποχή σηματοδοτείται από το βίαιο ξεριζωμό και την άφιξη χιλιάδων χριστιανών προσφύγων από περιοχές της Μ. Ασίας και του Πόντου και την αποχώρηση των τούρκων από τη Θεσσαλονίκη. Οι περισσότεροι πρόσφυγες με πολιτική απόφαση του Βενιζέλου κατευθύνονται στις περιοχές της Μακεδονίας, που μόλις είχαν απελευθερωθεί από τους Βαλκανικούς πολέμους και είναι πεδίο αμφισβήτησης και προπαγάνδας.

Οι πρόσφυγες αυτοί από τα παράλια της Μ. Ασίας, την Αν. Θράκη, τον Καύκασο και τον Πόντο προστέθηκαν στους πρόσφυγες των βαλκανικών πολέμων. Για πρώτη φορά παρατηρείται τόσο μεγάλη μετακίνηση πληθυσμού που πιέζει για αποκατάσταση σε μια πόλη που προσπαθούσε να συνέλθει από την καταστροφική πυρκαγιά του 1917. Ταλαιπωρημένοι από τις κακουχίες του πολέμου και του ταξιδιού, και κουβαλώντας κειμήλια από τις χαμένες πατρίδες, οι πρόσφυγες που φτάνουν στη Θεσσαλονίκη εγκαθίστανται αρχικά σε παραπήγματα. Αργότερα το κράτος δημιουργεί έξω από τα τείχη της πόλης μόνιμους προσφυγικούς οικισμούς, όπως τους Αμπελόκπου, τη Ν. Ευκαρπία, τη Νεάπολη την Τούμπα, το Ωραιόκαστρο, την Πολίχνη, το Πανόραμα και την Καλαμαριά, την Αρετσού και την Περαιά. Πολλοί καταφεύγουν στην Άνω Πόλη εκεί όπου διέμεναν οι μουσουλμανικές οικογένειες που έφυγαν. Αντιμέτωποι τα πρώτα χρόνια με την κρατική δυσπραγία αλλά και με τη δυσπιστία του ντόπιου πληθυσμού κατορθώνουν να επιβιώσουν συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της σύγχρονης Ελλάδας.

Για την τόνωση του εμπορίου της πόλης λαμβάνονται σημαντικές πρωτοβουλίες, όπως η ίδρυση στα 1926 της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης και η μετατροπή του λιμανιού της σε διεθνές. Μεγάλα εγγειοβελτιωτικά έργα στις ελώδεις εκτάσεις γύρω από την πόλη αυξάνουν την καλλιεργήσιμη γη, ενώ οι πρόσφυγες αποτελούν φθηνή εργατική δύναμη. Οι δυσμενείς όμως συνθήκες της

εποχής οι πόλεμοι, οι πρόσφυγες και η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1920-30 οδηγούν στην ανεργία και στη φτώχεια χιλιάδες κατοίκους της και αποτελούν την αιτία για κοινωνικές αναταραχές.

Στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο η Θεσσαλονίκη ανήκει στις γερμανοκρατούμενες περιοχές. Τα άμεσα αποτελέσματα της κατοχής είναι η διακοπή της γεωργικής παραγωγής, η καταστροφή των βιομηχανικών και λιμενικών εγκαταστάσεων και η διακοπή της τροφοδοσίας της πόλης από την ύπαιθρο. Ακολουθεί πείνα και εξαθλίωση του πληθυσμού που εντάθηκε με την κάθοδο 60000 περίπου προσφύγων που ζητούν καταφύγιο στην πόλη από τις βουλγαροκρατούμενες περιοχές της Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης.

Τραγικό γεγονός της γερμανικής κατοχής είναι η εξόντωση της εβραϊκής κοινότητας της πόλης. Τον Μάρτιο του 1943, 49000 εβραίοι της Θεσσαλονίκης μεταφέρονται με τραίνα σε γερμανικά στρατόπεδα. Από αυτούς επιζούν περίπου 2000, δηλαδή μόλις 4% των εκτοπιθέντων. Πολλοί από τους διασωθέντες, με προβλήματα οικονομικά και υγείας, μεταναστεύουν σε ΗΠΑ και Ισραήλ. Από την ακμαία εβραϊκή κοινότητα της μεταβυζαντινής Θεσσαλονίκης σήμερα απομένουν στην πόλη περίπου 1200 μέλη.

Στα μεταπολεμικά χρόνια και στη δεκαετία του 1950 η δημογραφική ανάκαμψη της πόλης είναι αργή. Οι άσχημες οικονομικές συνθήκες, ως επακόλουθο του Β' Παγκοσμίου πολέμου (1939-45), ο εμφύλιος, η ανεργία και η επιθυμία για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης δημιουργούν τη δεκαετία του 1960 τεράστιο κύμα μετακίνησης. Νέοι κυρίως άνθρωποι, αναζητούν καλύτερο μέλλον στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας ή στο εξωτερικό, στις ΗΠΑ και στις ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες της Ευρώπης. Η Θεσσαλονίκη, αστικό κέντρο της Βόρειας Ελλάδας, δέχεται μεγάλο μέρος αυτού του κύματος. Η ραγδαία ζήτηση φθηνής στέγης αντιμετωπίζεται με τη μέθοδο της αντιπαροχής και την πρόχειρη ανοικοδόμηση που διαμορφώνει το πρόσωπο της σημερινής πόλης.

Με το πέρασμα των χρόνων οι κοινωνικές και ιδεολογικές διακρίσεις μεταξύ των προσφύγων κατοίκων της πόλης και των ντόπιων σταδιακά εξαφανίζονται δίνοντας κοινωνική συνοχή στον πληθυσμό της Θεσσαλονίκης. Η σταδιακή άνοδος του βιοτικού επιπέδου και η πολιτική ρεμιά την περίοδο της μεταπολίτευσης (1974), δημιουργούν κλίμα κοινωνικής σταθερότητας.

Μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (1989-90), η Ελλάδα, από χώρα εξαγωγής μεταναστών μετατρέπεται σε χώρα υποδοχής αλλοδαπού εργατικού δυναμικού. Σε αυτό το δυναμικό προστίθενται εθνικοί μετανάστες, όπως οι Βορειοπαιρώτες από την Αλβανία. Ιδιαίτερη κατηγορία ομογενών αποτελούν επίσης οι επαναπατριζόμενοι Έλληνες που εγκατέλειψαν τις εστίες τους στον Καύκασο, στη νότια Ρωσία και στην κεντρική Ασία μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης.

Στη δεκαετία του 1990 πολλοί από τους "παλινοστούντες" ομογενείς, εγκαθίστανται μόνιμα στη Θεσσαλονίκη, στις περιοχές του κέντρου και των δυτικών συνοικιών, όπως στο Ελευθέριο-Κορδελιό, στον Εύοσμο, στην Πολίχνη και στην Σταυρούπολη. Αντιμέτωποι με προβλήματα κοινωνικής ένταξης, γλώσσας και διαφορετικής κουλτούρας, αποτελούν στην αρχή φθηνή εργατική δύναμη. Με τη νέα γενιά των παιδιών τους, που γεννήθηκε και μεγαλώνει στη χώρα, έχει ξεκινήσει η ενσωμάτωσή τους στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα.

Μπροστά στα νέα δεδομένα η Θεσσαλονίκη καλείται να συνδεθεί όπως και στο παρελθόν με την ευρύτερη περιφέρεια των γειτονικών χωρών και να ανακτήσει τον ιστορικό της ρόλο. Η νέα μόνιμη έκθεση για τη Θεσσαλονίκη που στεγάζεται στο σύμβολο της πόλης, το Λευκό Πύργο, καλεί κυρίως τους πολίτες της να γνωρίσουν το παρελθόν της και να οραματιστούν το μέλλον της...

Αντιγόνη Τζιτζιμπάση
Αρχαιολόγος
Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού

GLIMPSES INTO THE HISTORY OF THESSALONIKI

THROUGH THE COLLECTIONS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

In 316/5 BC, one of Alexander the Great's successors, Cassander, founded a new city by gathering together on one site the populations of 26 small towns - settlements in the surrounding area - six of whose names have survived in historical records: Apollonia, Chalastra, Therma, Gareskos, Aeneia and Kissos. For political reasons, Cassander named the city after his wife Thessaloniki, who was the daughter of King Philip II and sister of Alexander the Great.

Built on an inlet in a bay giving access to the ancient trade routes of the Aegean Sea, and surrounded by rivers such as the Axios and Gallikos which connected it with a rich hinterland, Thessaloniki enjoyed rapid growth thanks to trade.

If one wanted to sum up what has characterized this city down the ages, one might point to its consistent presence in history, its unwaveringly urban character, and its cosmopolitanism, a result of its capacity to take in and absorb other, often different, cultures.

We know very little about the city's early years. The walls which are visible to present-day visitors delineate the historical centre of modern Thessaloniki, from Vardari to the University area, but they also provide an indication as to the total area of the city as it was in the 4th-5th century. These walls incorporated sections of older fortifications and were reinforced variously throughout the years; but the basic plan has remained unaltered, the only addition being the Acropolis with the Eptapyrgio fortress (also known as Genti Koule).

The city was surrounded completely by strong fortifications, castle-like, until the 19th century when they were demolished as part of the more general spirit of modernization which then prevailed in the Ottoman Empire. The sea wall was the first to go, followed soon afterwards by a section of the eastern wall, leaving White Tower - the present-day symbol of the city - cut off. In 1874 the waterfront was built, replacing the sea wall which had hemmed the city in, and allowing a view of the sea. With the walls gone, the city began to expand out beyond its ancient borders for the first time in its history. At the end of the 19th century, the wealthy bourgeois neighbourhood of Exohes was created on land which had previously been gardens and fields. Here the city's three ethnic groups, Christians, Muslims and Jews, lived side by side for the first time, their common denominator the wealth they had amassed from trade.

The mountains in the vicinity of the city, e.g. Mt Hortiatis, provided Thessaloniki with precious drinking water, brought from the mountain in ducts and then channeled to residential areas, public baths, houses and civil buildings via a network of pipes and cisterns. From as early as Roman times, water was also readily accessible from wells and

fountains inside the city.

The city's port, which made communication with other countries possible, was probably located to the west of the White Tower in Roman times. When Constantine the Great arrived in the city in 322/3 to confront his political rival Licinius, he built a new, artificial harbour, somewhere in the vicinity of what are now Eleftherias Square and the Ladadika area, and this was in use up until the 19th century. The great emperor's sojourn in the city lived on in the memories of the city's inhabitants and was referred to centuries later in the colourful tales of Evliya Chelebi, a Turkish traveler who visited Thessaloniki in the 17th century.

We know very little about Thessaloniki during the Hellenistic period. The city apparently occupied an area of 250 hectares, i.e. it was one of the major cities in the kingdom of Macedonia. It probably extended as far as the semi-mountain area of modern Thessaloniki, where the Roman city is known to have developed later. The city was laid out according to the Hippodamian system, in which vertical and horizontal streets intersect, delimiting blocks. At the centre of this structured network, for reasons symbolic and practical, was the Agora, the administrative and financial centre of the city, located between what are now Egnatia and St Demetrius streets; the religious centre of the city must have been situated to the west of this. The Agora remained the city's commercial centre until the Middle Byzantine period, when activity in the area dwindled. The city had two cemeteries, the Eastern and the Western, and wealthy citizens were buried in lavish Macedonian tombs with vaulted roofs.

The city was inhabited by Greeks from various *demoi* (municipalities) and tribes. Organized along the same lines as the other cities of ancient Greece, it had a *Boule* (parliament) and an *Ecclesia* (popular assembly). Although Thessaloniki was part of the kingdom of Macedonia, the kings allowed it independence in certain respects – it had the right to mint its own coins, for example. It appears that the inhabitants had dealings with other cities in Greece, especially Delos, which was a major commercial centre at the time. The people of the city worshipped the Olympian gods, and especially Dionysus and Asclepius, after whom two of the noted tribes in the city were in fact named; and Mt Hortiatis, which dominates the area, was known as *Kissos* (“ivy”), which is the sacred plant of Dionysus. The twelve Greek gods were worshipped alongside Egyptian deities like Sarapis, Isis and Harpocrates, Cybele, originally Phrygian, and Mithras, originally from Iran.

Following the defeat of king Perseus of Macedonia by the Romans in the battle of Pydna in 168 BC., the city passed into the hands of the Romans and Thessaloniki became the capital of one of the four parts (*regio*) into which the Roman empire was divided. With the conclusive conquest of the whole of Macedonia in 146 BC., the city became capital of the *eparchia* (*provincia*) of Macedonia. Thessaloniki maintained its autonomy, enjoying special privileges, minting coins and gaining the right not to have a Roman garrison stationed within the city. The inhabitants lived through the political upheavals and civil strife of the first centuries of the Roman Empire. Under the *pax romana* in Augustus' reign, the city began to prosper.

At the beginning of the 1st century, when the northern frontier of the Roman Empire was extended to the Danube, Thessaloniki ceased to be a border town vulnerable to enemy attacks and took on military and commercial significance, being the first major station on the *Via Egnatia*, the military artery which began being built in 146-120 BC., and connected Rome with her dominions in Asia Minor.

Roman Thessaloniki expanded at this time, and was described as the wealthiest and most populous city in Macedonia. Its Agora was paved and surrounded by colonnades. Here there were public buildings, a mint, an odeion, and subterranean *stoa*e with shops, the *cryptoportici*. The city's traders and craftsmen were organized into special groups, known as “*synetheiae*”, according to their trade or place of origin, and often had a particular god as their patron.

The city also boasted luxurious hot springs, for example at the sites where the Christian churches of St Demetrius, *Acheiropoitos* and St Sophia were later built. The wealthy of Thessaloniki lived in large, opulent houses with mosaic floors and central courtyards surrounded by rooms.

A large number of immigrants settled in the prosperous city, Italians (*negotiatores*) and also Greeks from other cities, particularly those on the coast of Asia Minor. Apart from the indigenous inhabitants and the Greek and Roman immigrants, Jews also settled in the city; a flourishing Jewish community had been in existence since the year 50 A.D., when the apostle Paul had visited Thessaloniki and preached at the synagogue. The apostle founded a “church” in the city, one of the oldest Christian churches in Europe. Paul's affection for the city and its people is reflected in his famous Epistles to the Thessalonians.

Paul's passing through Thessaloniki – he visited again a few years later – is linked with the creation of lore concerning the *Bema* (steps or podium) from which the apostle preached to the Thessalonians, and which would be sought out by travelers to the city many years later, in the 17th-19th centuries. Thessaloniki's cosmopolitan character during the first Christian centuries was mirrored by its religious syncretism. As in the Hellenistic period, the Olympian gods were worshipped alongside Egyptian and eastern deities. It seems that *Kabeiros* was especially popular; a 3rd-century coin depicts the god guarding over the city from the ramparts.

When the capital of the Roman empire moved from Rome to the newly-founded Constantinople in 330 BC., Thessaloniki rose to even greater prominence. In 303, following his victories against the Persians, the emperor Galerius turned his attention to the city, transferring his headquarters there from his birthplace of Sirmium (now Mitrovica). He subsequently built a hippodrome and a vast palace complex which was linked by a triumphal arch to the *Rotonda*, a circular edifice which may have been dedicated to the god Zeus. Parts of this magnificent complex are preserved to this day as the antiquities of Navarino Square, *Kamara* and the *Rotunda*.

During the reign of the same powerful Caesar, Galerius, in the year 305 A.D., St Demetrius was imprisoned in a public bathhouse and put to death, after his follower Nestor defeated Lyaeus in a duel. A church dedicated to the saint – and later patron saint and protector of Thessaloniki – was built at the site where he was executed, a short distance north of the Agora. St Demetrius' martyrdom by spear is dramatically portrayed on 14th-century coins from the city, perhaps an attempt by its people to make some association between the violent death of their patron saint and the difficult times they themselves were going through.

In 379-80 A.D., some years after the death of St Demetrius, Thessaloniki was temporarily home to the emperor Theodosius the Great, who selected it as the base for his military operations against the Goths, and was baptized a Christian there by the Metropolitan of the city. In 390 a tragic event in the city's history occurred, when 7000 people were slain at the hippodrome upon the orders of the emperor, who was in Italy at the time. Theodosius was excommunicated on account of the massacre; the hippodrome subsequently closed down, falling into ruins. Its seats were later used in the hurriedly-constructed western wall of the city. The masses were shocked by the cruel slaughter of thousands of people trapped inside the hippodrome; Hormisdas, an official who was overseeing the building of the eastern walls of the city, mentions in an inscription on a tower that he has “clean hands”, clearly stating that he had no part in the massacre.

The transition from the Roman to the Early Christian period happened slowly, with no cut-off point as such. The city on the whole retained its Roman infrastructure, although when Theodosius the Great proclaimed Christianity the official religion of the Empire, large new churches were erected at key points in the city, for reasons of appearance and prestige, altering its thitherto regular urban layout.

At this time, wealthy citizens lived in large, opulent houses in the foothills of the city's higher ground. Their homes had one

or two storeys, mosaic floors and frescoed walls. The formal room of the house was the triclinium, a large rectangular room with an alcove on one side in which banquets would be arrayed, and guests received. Pagans, Christians and Jews continued to be buried in cemeteries beyond the city walls, to the east and west. The wealthy were buried in tombs with vaulted roofs, their walls also decorated with frescoes. At this time, the arts flourished in the city, which was developing into a major centre, as evidenced by the splendid mosaics and frescoes from the devotional monuments of the era.

The 6th and 7th centuries were difficult ones for the city, as we learn from the Miracles of St Demetrius, hagiological texts written during the period. The inhabitants lived through invasions by Avars and Slavs, earthquakes and fires, and turned for solace and assistance to St Demetrius, the saviour of their city who stood guard on the ramparts, as Kabeiros had done in times gone by. The great martyr Demetrius was the protector of their city, and the splendid church to him is adorned with frescoes and mosaics from donors grateful to the saint who loved the city and kept citizens and visitors safe from harm.

In the Byzantine period Thessaloniki evolved into one of the great centres of the Balkan peninsula. It was the home of the missionaries Cyril and Methodius, who in the 9th century set out to convert the Slavic peoples of Great Moravia and other parts of south east Europe to Christianity. As a result of the conversion of the Slavs to Christianity and their incorporation into the Byzantine sphere of influence, Thessaloniki's renown spread to the Balkan area, and peace was restored to the area.

The politico-economic prosperity of the city was brought to a halt in 904 when it was seized by the Saracens, Arab pirates who launched invasions on the islands and coastal areas of the Aegean from a base in Crete. The Thessalonian cleric Ioannis Kameniates gives an eye-witness account of the dramatic conquest, the carnage and the destruction; along with 22000 other citizens he was taken off to the slave markets of the East.

In the years that followed, the city managed to get back on its feet, despite the damage it had sustained in the conquest, dealing with invasions by the Bulgarians (904-1065) and the tribulations of the Norman conquest of 1185. The Norman occupation lasted just one year but caused terrible destruction, according to the testimony of Eustathius, the Metropolitan of Thessaloniki.

In the Byzantine era, the regular urban layout of the city began to break down. There were changes to its monuments: the large, imposing churches of the Early Christian period were replaced by smaller ones like the Panagia Chalkeon (Holy Virgin of the Coppermiths), which was built on the formerly profane site of the Ancient Agora. The citizens of Thessaloniki dwelt in small wooden or stone houses with one or two storeys, a courtyard and a well. The neighbourhoods of the city consisted of houses clustered around a church. Most of the utensils people used in the home were earthenware, and their lavish tableware was decorated using the new technique of glazing. The city's cemeteries, which lay beyond the walls, were abandoned due to the invasions and the dead were now buried inside the city, in the areas around churches and monasteries.

Merchants and artisans continued to visit the city in large numbers. The great annual fair which was held on the plain between the western city walls and the river Axios perfectly illustrates the city's renown as a commercial centre. This trade fair, which was known as Demetria in honour of the city's patron saint, took place in October, so as to coincide with the saint's feast day. According to the Timarion, a 12th century text, the fair attracted merchants and hawkers from Thessaloniki, Italy, the Iberian peninsula and other parts of south-eastern and eastern Europe, and also countries "beyond the Alps and the land of the Celts". Among their number, we must also assume, were the 500 silk-producers from the Jewish community whom Rabbi Benjamin of Tudela saw when he visited the city in 1161-2. This period also sees the first mention of the presence of Armenians in the city.

Apart from merchants, pilgrims also flocked to Byzantine Thessaloniki to visit its "myrrh-streaming" saints, Demetrius and

Theodora. The faithful used earthenware cups bearing the saint's initial, probably to obtain myrrh from the hallowed ground of the Crypt, while devout pilgrims would carry the holy water all the way back to their own countries, in koutrouvia (ampullae), leaden vials with the figure of the saint depicted on them.

The political instability which prevailed in the Byzantine Empire left the way open for the soldiers of the Fourth Crusade. Constantinople fell to the Crusaders in the spring of 1204, and Thessaloniki was captured in the autumn of that same year. The Byzantine Empire disintegrated and was broken up into Latin states. The city became the capital of a Latin kingdom ruled by Boniface of Montferrat. The kingdom existed for 20 years, during which time it acquired a Latin Metropolitan. When the Despot of Epirus, Theodore Ducas Angelus, liberated the city after a siege, he was crowned emperor and Thessaloniki became a capital for a brief period, with a palace, senate and imperial court. In 1261 Constantinople was recaptured from the Latins by the emperor of Nicaea, Michael Palaeologus VIII, and the Byzantine Empire was restored.

In the tumultuous years of the 14th century, the city had to contend with civil wars, economic problems and enemy invasions. Thessaloniki had close links with the Palaeologoi, the last ruling dynasty of the Byzantine Empire. The city was frequently managed by sons of the emperor, and Irene of Montferrat, the second wife of the emperor Andronicus II, lived there until her death in 1317. To this day, Palaeologan inscriptions and monograms on the city's walls and monuments bear witness to the family's presence there.

The civil strife which reigned within the Empire paved the way for Serb and Ottoman invaders, and gave rise to the Zealots social movement in Thessaloniki. The Zealot movement which broke out in the city in the years 1341-50 had its roots in theological discussions and disputes. Coupled with the repercussions of the civil war and adverse economic conditions, the theological controversy rapidly turned into a revolutionary movement in which the masses took control. On one side were the rulers of the city, the wealthy landowners, on the other, the so-called Zealots, merchants, artisans and ordinary people. The popular movement, which essentially sought the redistribution of wealth and power, shook Thessaloniki. Homes and properties were ransacked and the governor abandoned the city. The common people took control and relations with Constantinople were broken off. The revolution ended in 1350, when the civil war ceased and the gentry and tradition prevailed.

Despite this great civil unrest, Thessaloniki continued to flourish culturally. The 14th century, considered to be the city's golden age, saw intellectual figures rise to prominence, while important monasteries and churches were built, many of them sponsored by clerical and lay officials, and also by wealthy citizens – e.g. the churches of the Holy Apostles, St Nicholas Orphanos, Prophet Elias, and St Catherine, and the Vlatades monastery.

The spread into Europe of an ascendant new power, of the Ottoman Turks, was signaled by the resounding Ottoman conquest of the city. On 29th March 1430, after a brief siege, Thessaloniki was seized once and for all by Sultan Murad II. There had been an earlier occupation in 1387, and probably a further one from 1391-1403, and the city had also been under Venetian rule from 1423-30. The city was pillaged and its scant remaining Christian population of about 2000 slain or expelled. To commemorate the dramatic conquest, the victor carved an inscription on one of the columns of Acheiropoietos, one of the first churches to be converted to a mosque. The fall of the city, with the Turkish invaders entering through the eastern section of the Acropolis, the carnage and the destruction, is vividly described in the work of the contemporaneous local historian Ioannis Anagnostes.

The conquered city was allocated to the beylerbeylik of Rumelia, a wider administrative region which incorporated the Ottoman Empire's European dominions. During the longstanding rule of the Ottomans, which lasted until 1912, Thessaloniki retained its urban, cosmopolitan nature, in spite of considerable politico-economic and social vicissitudes.

After the destruction wrought by the conquest, the illustrious city was clearly at risk of becoming a mere village, and this persuaded the conqueror Murad II that he should implement a series of measures to increase the population. He removed the Ottoman troops from inside the city and installed 1000 Ottoman Yuruk families from the neighbouring area of Giannitsa, also giving them property. Subsequently he permitted the city's Christian families to return.

The city's Muslim population favoured its highest point, Bairi, known today as Ano Poli (Upper Town). This privileged neighbourhood was the largest Muslim area from as early as the 16th century, and from here they were able to keep an eye on the serfs who lived below. The new community mainly made its living from agriculture, and built civil and religious structures to serve its needs - mosques, public baths and charitable foundations - which changed the face of Byzantine Thessaloniki.

The Christians lived separately in the central and eastern districts of the city. In the first difficult years of the Ottoman occupation they lost many of their privileges, but did manage to preserve a number of important churches until the 16th century, among them St Demetrius, St Sophia and the Rotunda. In fact, during the first years of the occupation, some Byzantine families held on to their wealth and kept up commercial relations with the West, as revealed by the magnificent marble tomb of the corn dealer Loukas Spandounis, who was buried inside St Demetrius' church in 1481. Despite this, the Christian community suffered under the poor management of the Ottomans, while the forced levy of children, heavy taxation and forcible conversion to Islam brought about a gradual dwindling of the city's Greek population.

At the beginning of the 16th century, when Ottoman rule was firmly established and military conflict had ceased, the city began to show the first signs of demographic and economic recovery. Fifty years after the conquest, its population had risen to 10000, 4000 of which were Muslim and 6000 Christian.

The really steep increase in the city's population, and one which altered its ethnic profile, happened between the end of the 15th century and the middle of the 16th, when approximately 15000 Spanish- and German-speaking Jews gradually started to arrive, having been expelled from the Iberian peninsula and central and eastern Europe as a result of religious intolerance. Most of Thessaloniki's Jewish refugees were Sephardic and hailed from Spain and Italy. By the beginning of the 16th century, then, the city's population had rocketed to 29000.

There had of course been a Jewish community in the city since Roman times, and a considerable number of families had lived there during Venetian rule. Bringing with them their traditions and language, plus a few mementoes from the countries they had left behind, the new refugees settled in separate neighbourhoods which they established in the city centre and along the waterfront and port, which was also the scene of their business activities. The privileges granted to them by the Sublime Porte allowed them to develop their financial and commercial enterprises, mainly tanning and textile manufacture. The Jewish community managed to establish connections between the city and the Macedonian hinterland, and to trade large quantities of grain, cotton, wool, tobacco and leather via the port. Then, in the 15th-16th century, new indoor markets were built in the city, among them Bezesteni, where commerce, transactions and negotiations took place, and valuable goods were stored and traded. The city's various trades- and craftspeople were organized in guilds known as the *synafia* (or *esnafia*, or *isnafia*), which were notable for their strict hierarchy and regulations, and played a crucial role in economic life in the city.

And yet Thessaloniki's economic and commercial progress was not straightforward. During the 17th century business slumped as new maritime routes were discovered and the Ottoman Empire involved itself in various inglorious wars, leading to a more general decline.

The prosperity of the Jewish community was badly affected by the economic downturn, as well as by the movement of Sabbatai Zevi, a rabbi from Smyrna who toured the Jewish communities of the Eastern Mediterranean proclaiming himself the Messiah and stirring up the Jews against the Sultan. When arrested by the Turkish authorities he renounced his beliefs in exchange for his life and converted to Islam. Many Jews - the so-called *Donmehs* - followed his example in order to escape punishment; they built their own place of worship in Thessaloniki, the *Yeni Cami* mosque, designed by the Italian architect Poselli.

The first real upturn in the city's fortunes since the Ottoman conquest came at the beginning of the 18th century – its golden age in terms of commerce – when Thessaloniki managed to establish connections with the major international markets and developed into one of the commercial centre of south-eastern Europe. The treaties of Passarovitch (1718) and Belgrade (1739), between Turkey and Austro-Hungary, which resulted in peace and the normalization of living conditions in the Ottoman Empire, also had a beneficial effect on the commercial activities of those under its yoke.

The significance of these developments is evidenced by the fact that at the beginning of the 18th century Thessaloniki had consuls from Venice, France and England in Thessaloniki, a community of Europeans had grown up, and Jesuit monks were active in the city, endeavouring to convert people. And so in the mid-18th century a new quarter was added to the city map: the "Frankish quarter", as the dockside area where the foreigners lived was known, a name echoed in the modern-day Frangon ("Franks") Street.

The economic boom of the 18th century benefited the city's Greek community, which repaired and extended existing churches such as Nea Panagia, St Nikolaos Tranos, St. Antonios, Panagouda and St Athanasios, in the areas around which the Christian population was concentrated.

The revolution in southern Greece in 1821 was accompanied by acts of violence by the Turks against the Christian inhabitants of Thessaloniki. The Macedonian Struggle (1904-08) to liberate Macedonia from the Ottoman Empire put Thessaloniki at the centre of a battle for control, with the Bulgarians attempting to consolidate their presence in the area.

Thessaloniki was liberated on 26th October 1912, coinciding with the feast day of its patron saint. In the midst of the maelstrom of the Balkan Wars of 1912-3, the people of the Balkans, sensing that the Ottoman Empire was in its death throes, made a bid for independence.

During these tumultuous years, in which the Balkan Wars were succeeded by the First World War, Greece entered the latter on the side of the Triple Entente of England, France and Russia, despite the opposition of the king. Thessaloniki was turned into a military base for the Eastern Army and thousands of soldiers from various parts of the world poured into the city. The Thessaloniki of those years - and the people who lived there - was immortalized in the vast numbers of picture postcards sent by soldiers to their homelands, and in these we have the final images of a city which was keeping its links to its past very much alive.

Thessaloniki's incorporation into Greece was signaled by massive changes to the city's layout, unexpectedly accelerated by the catastrophic fire which broke out on Saturday 18th August 1917. The fire was started by a housewife frying aubergines in her home at 3 Olympiados Street, in the north-western part of the city; it rapidly spread to the city centre, reaching the seafront. The fire lasted 32 hours and by the time it had been put out, a third of the city had burnt. The destruction was colossal, with houses, shops, churches, mosques and synagogues burnt to the ground. The commercial heart of the city had been reduced to cinders, 45% of the population, about 79000 people, were now homeless, 70% of the workforce without a job. The majority of the victims – about 80% - were Jews. A city which was packed to the gills with refugees and soldiers from the wars now gained thousands of homeless fire victims. Relief camps were set up for them, and many people also sought shelter in the city's churches.

The occasion of this biblical catastrophe provided the opportunity – one which was lost, according to many – for a radical reform of the city. The provisions of the new street plan, known as the Hebrard Plan, included ridding the city of its irregular, labyrinthine layout, and creating major arterial roads, regular blocks and public green spaces. The axis was Aristotelous street/square, which was fashioned in keeping with Hebrard's vision. The ambitious street plan, which demanded total expropriation of the burnt land and the auctioning of new building plots, was modified under the pressure of the adverse conditions of the time. It did however succeed in laying the foundations for the modern expansion of Thessaloniki's residential zone to the east and west, mapping out an industrial area, moving the port westwards, creating a forest on the outskirts of the city (Seich-Sou), and an education zone where the university is now located.

In the turmoil of the wars of the 20th century, the supreme tragedy for Greece was the Asia Minor Catastrophe of 1922, in which the Greeks of Asia Minor were uprooted from their centuries-old birthplaces. The Catastrophe officially ended with the treaty of Lausanne (1923) and the trans-Aegean exchange of populations on the basis of religion. The period was marked by the arrival in Thessaloniki of thousands of Christian refugees who had been violently uprooted from areas of Asia Minor and the Black Sea, and the departure of the Turks. In accordance with a political decision by Venizelos, most of the refugees headed for areas of Macedonia, which had just been liberated by the Balkan wars and was a hotbed of controversy and propaganda.

These refugees from the Asia Minor coast, Eastern Thrace, the Caucasus and the Black Sea were added to those from the Balkan wars. Such a large population movement was unprecedented, and resettling them put pressure on a city which was making an effort to recover from the disastrous fire of 1917. Worn down by the hardships of the war and their journeys, carrying with them heirlooms from their lost homelands, the refugees who arrived in Thessaloniki were initially settled in huts. The state later created permanent settlements outside the city walls, e.g. Ambelokipi, Nea Efkarpia, Neapoli, Toumba, Oreokastro, Polichni, Panorama, Kalamaria, Aretsou and Perea. Many took refuge in the Upper town, where the now-departed Muslim families had lived. In the beginning they had to contend both with the inertia of the state and with the distrust of the local population, but they managed to survive, and to make their own contribution to the development of modern Greece.

In order to boost business in the city, some important initiatives were taken, among them the founding of the Thessaloniki International Trade Fair in 1926, and the conversion of its port into an international one. Major reclamation work on the areas of marshland around the city increased the amount of cultivatable land; refugees provided a cheap source of labour. However, the adverse conditions of the time, wars, refugees and the global economic crisis of 1920-30 led to unemployment and poverty for thousands of people in the city and gave rise to social unrest.

In the Second World War Thessaloniki was among the German-occupied areas. The occupation had the immediate consequences that agricultural production came to a halt, industrial facilities and the docks were destroyed, and the supply of food from the countryside to the city was cut off. The population experienced starvation and poverty, which was intensified when about 60000 refugees arrived in the city, having fled the Bulgarian-occupied regions of Eastern Macedonia and Thrace.

One of the tragedies of the German occupation was the extermination of the city's Jewish community. In March 1943, 49000 Thessaloniki Jews were taken on trains to German camps. About 2000 of these displaced people survived, in other words a mere 4%. Many of those who survived suffered from financial and health problems, and emigrated to the United States or Israel. Today only 1200 members of the Jewish community which once thrived in post-Byzantine Thessaloniki remain in the city. In the post-war era and the 1950s the demographic recovery of the city was slow. The adverse economic conditions brought about by the Second World

War (1939-45), the civil war, unemployment and the desire for a higher standard of living led to a massive wave of emigration in the 1960s, mainly young people seeking a better future either in the big cities of Greece, or abroad, in the United States or the industrialized countries of Europe. Thessaloniki, the urban centre of Northern Greece, took in a large portion of this wave. The massive demand for cheap housing was countered with the method of "antiparochi" (whereby people gave their land for construction in exchange for apartments in the blocks built there) and makeshift construction which is responsible for the appearance of the city today.

With the passage of time, the social and ideological distinctions between the refugees and the city's "locals" gradually disappeared and Thessaloniki's population acquired social cohesion. The gradual rise in the standard of living, and the political calm in the period following the end of the Dictatorship (1974) created a climate of social stability.

After the collapse of the Central and Eastern European communist regimes (1989-90), Greece, once a country from which people had emigrated, became host country to a foreign labour force. Added to these were ethnic Greek immigrants such as the Northern Epirotes from Albania. Another special category of ethnic Greeks were those who left their homes in the Caucasus, southern Russia and central Asia following the disintegration of the former Soviet Union, to be repatriated to Greece.

In the 1990s, many of these "homecoming" ethnic Greeks settled permanently in Thessaloniki, in the centre and in western suburbs like Eleftherio-Kordelio, Evosmos, Polichni and Stavroupoli. Faced with problems of social integration, language and cultural differences, they initially represented a cheap source of labour. With the new generation of their children, born and raised in Greece, they have begun to assimilate themselves into modern Greek life.

In the face of this new situation, just as in times gone by, Thessaloniki has been called upon to forge links with its neighbour nations in the wider area, and to reclaim its historical role. The new permanent exhibition on the history of Thessaloniki, housed in its symbol, the White Tower, mainly challenges the city's own citizens to get to know its past and envisage its future...

Antigoni Tzitzibassi
archaeologist
Museum of Byzantine Culture

2008

Η πόλη \ \ The city

ΜΗΝΑΣ ΠΡΩΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ **Ιανουάριος**
 MONTH FIRST • WEEK FIRST **January**

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2007

31
Monday | Δευτέρα

ΠΡΟΤΟΧΡΟΝΙΑ • Περιτομή Ιησού Χριστού, Βασιλείου του Μεγάλου

01
Tuesday | Τρίτη

02
Wednesday | Τετάρτη

03
Thursday | Πέμπτη

04
Friday | Παρασκευή

05
Saturday | Σάββατο

06
Sunday | Κυριακή

ΑΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

• Μαρμάρινη επιτύμβια πλάκα με παράσταση ήρωα ιππέα και επίγραμμα που αφιέρωσε πατέρας στο νεκρό γιό του. Στο επίγραμμα αναφέρονται επίσης τα «τέμπεα Κισσοῦ», δηλαδή η κοιλάδα του Χορτιάτη, του βουνού από όπου υδρευόταν η πόλη, 2ος αι. Βρέθηκε στο δυτικό νεκροταφείο, οδός Μανίκα 14. • Άποψη της πόλης από τη θάλασσα σε χαρακτηριστικό του 19ου αι., Συλλογή Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης.
 • Marble tombstone depicting a hero on horseback, with an inscription dedicated by a father to his dead son. The inscription also mentions the "valley of Kissos", i.e. the valley of mountain Hortiatis from which the city's water supply came; 2nd c. Found at the western cemetery, 14 Manika St. • View of the city from the sea; 19th c. engraving. Thessaloniki History Centre Collection.

2008

ΜΗΝΑΣ ΠΡΩΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ **Ιανουάριος**
MONTH FIRST • WEEK SECOND **January**

Υ

07

Ιωάννου του Προδρόμου

Monday | Δευτέρα

08

Tuesday | Τρίτη

09

Wednesday | Τετάρτη

10

Γρηγορίου Νύσσου

Thursday | Πέμπτη

11

Friday | Παρασκευή

12

Saturday | Σάββατο

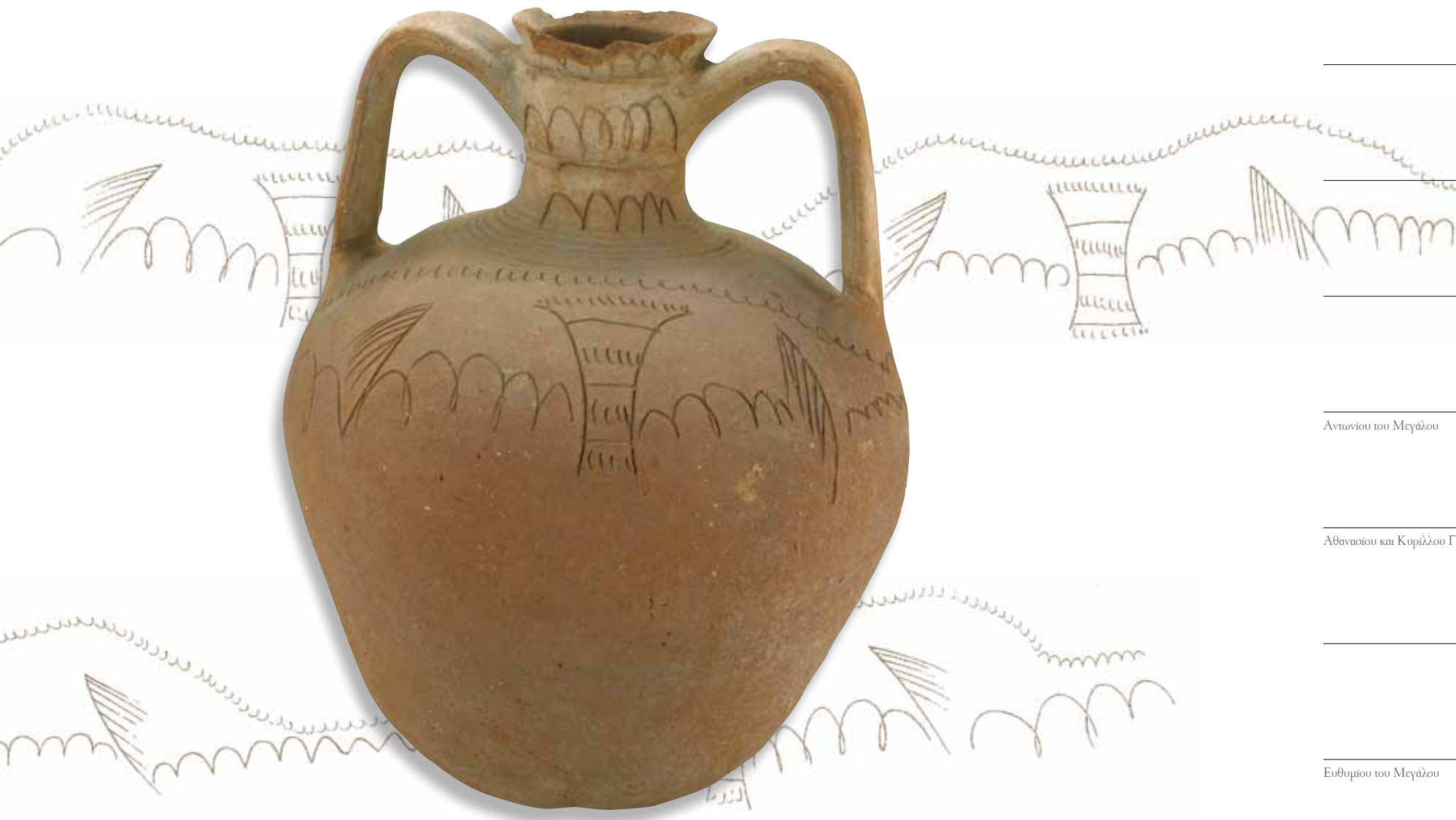
13

Sunday | Κυριακή

- Μολύβδινος αγωγός παροχής νερού από το υδρευτικό δίκτυο της πόλης με την επιγραφή Φιλοδεσπότου, πιθανόν το όνομα του κατασκευαστή της, 5ος-6ος αι. Βρέθηκε στην οδό Ζεφύρων 7.
- Lead water pipe from the city's water supply network, with the inscription "Philodespotou", probably the name of its maker; 5th-6th c. Found at 7 Zephyron St.

2008

ΜΗΝΑΣ ΠΡΩΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΤΗ **Ιανουάριος**
MONTH FIRST • WEEK THIRD January

14

Monday | Δευτέρα

15

Tuesday | Τρίτη

16

Wednesday | Τετάρτη

17

Αντωνίου του Μεγάλου

Thursday | Πέμπτη

18

Αθανασίου και Κυρίλλου Πατριαρχών

Friday | Παρασκευή

19

Saturday | Σάββατο

20

Ευθυμίου του Μεγάλου

Sunday | Κυριακή

• Πίλινο λαγίни με χαρακτι διακόσμηση για τη μεταφορά νερού, μέσα 11ου αι. Από την ανασκαφή στο δυτικό υπερώο του ναού της Αγίας Σοφίας.
• Earthenware lageni with engraved decoration, used for carrying water; mid-11th c. From the excavation in west gallery of St Sophia church.

2008

ΜΗΝΑΣ ΠΡΩΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΤΑΡΤΗ **Ιανουάριος**
 MONTH FIRST • WEEK FOURTH **January**

21

Monday | Δευτέρα

22

Tuesday | Τρίτη

Τιμοθέου αποστόλου, Αναστασίου Πέρου

23

Wednesday | Τετάρτη

24

Thursday | Πέμπτη

Ξένης οσίας

25

Friday | Παρασκευή

Γρηγορίου Θεολόγου

26

Saturday | Σάββατο

Ξενοφάντος οσίου

27

Sunday | Κυριακή

• Μαρμάρινο θωράκιο του 9ου-10ου αι. από κατεστραμμένο ναό, που αργότερα εντοιχίστηκε ως διακοσμητική πλάκα σε μουσουλμανική κρήνη της πόλης. • Μουσουλμανική κρήνη με εντοιχισμένη μαρμάρινη πλάκα στην οδό Κασσάνδρου, δίπλα στο Αλατζά Ιμαρέτ, καρτ-ποστάλ συλλογής J-P Grelais.
 • Marble slab from the 9th-10th c., originally from a ruined church and later incorporated as a decorative plaque in a Muslim fountain in the city. • Muslim fountain with built-in marble plaque in Cassandrou St., opposite the Alaja Imaret mosque; postcard from the collection of J-P Grelais.

SALONIQUE. — Fontaine de la rue Cassandre.

2008

ΜΗΝΑΣ ΠΡΩΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΠΕΜΠΤΗ **Ιανουάριος**
MONTH FIRST • WEEK FIFTH **January**

28

Monday | Δευτέρα

29

Tuesday | Τρίτη

30

Wednesday | Τετάρτη

ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

31

Thursday | Πέμπτη

Κύρου και Ιωάννου των Αναργύρων

Φεβρουάριος
February

01

Friday | Παρασκευή

02

Saturday | Σάββατο

ΥΠΑΓΙΑΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

03

Sunday | Κυριακή

- Μαρμάρινο τεκτονικό κιονόκρανο του 6ου-7ου αι. από κατεστραμμένο ναό που αργότερα μετατράπηκε σε λεκάνη αναβρυτηρίου.
- Εντοίχιο ψηφιδωτό με αναβρυτήριο από την Αχειροποίητο, μέσα 5ου αι.
- Marble cubic capital from the 6th-7th c., from a ruined church, later turned into the basin of a fountain.
- Wall mosaic with fountain, from Acheiropoietos church, middle 5th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΚΤΗ **Φεβρουάριος**
 MONTH SECOND • WEEK SIXTH February

04

Monday | Δευτέρα

05

Tuesday | Τρίτη

06

Wednesday | Τετάρτη

07

Thursday | Πέμπτη

08

Friday | Παρασκευή

09

Saturday | Σάββατο

10

Sunday | Κυριακή

Χαράλαμπος ιερομάρτυρος

- Σπαράγματα και το σχέδιο ψηφιδωτού δαπέδου με δυο ελάφια να πίνουν νερό από αναβρυτήριο, 475-550. Το ψηφιδωτό κοσμούσε πιθανόν βαπτιστήριο της πόλης. Από την ανασκαφή ναού, στην οδό Αγίου Δημητρίου.
- Fragments and the pattern of a floor mosaic with two deer drinking water from a fountain; 475-550. The mosaic probably decorated a baptistry in the city. From the excavation of a church in St Demetrius St.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΒΔΟΜΗ **Φεβρουάριος**
 MONTH SECOND • WEEK SEVENTH February

11

Monday | Δευτέρα

Βλάσιου ιερομάρτυρος

12

Tuesday | Τρίτη

13

Wednesday | Τετάρτη

14

Thursday | Πέμπτη

15

Friday | Παρασκευή

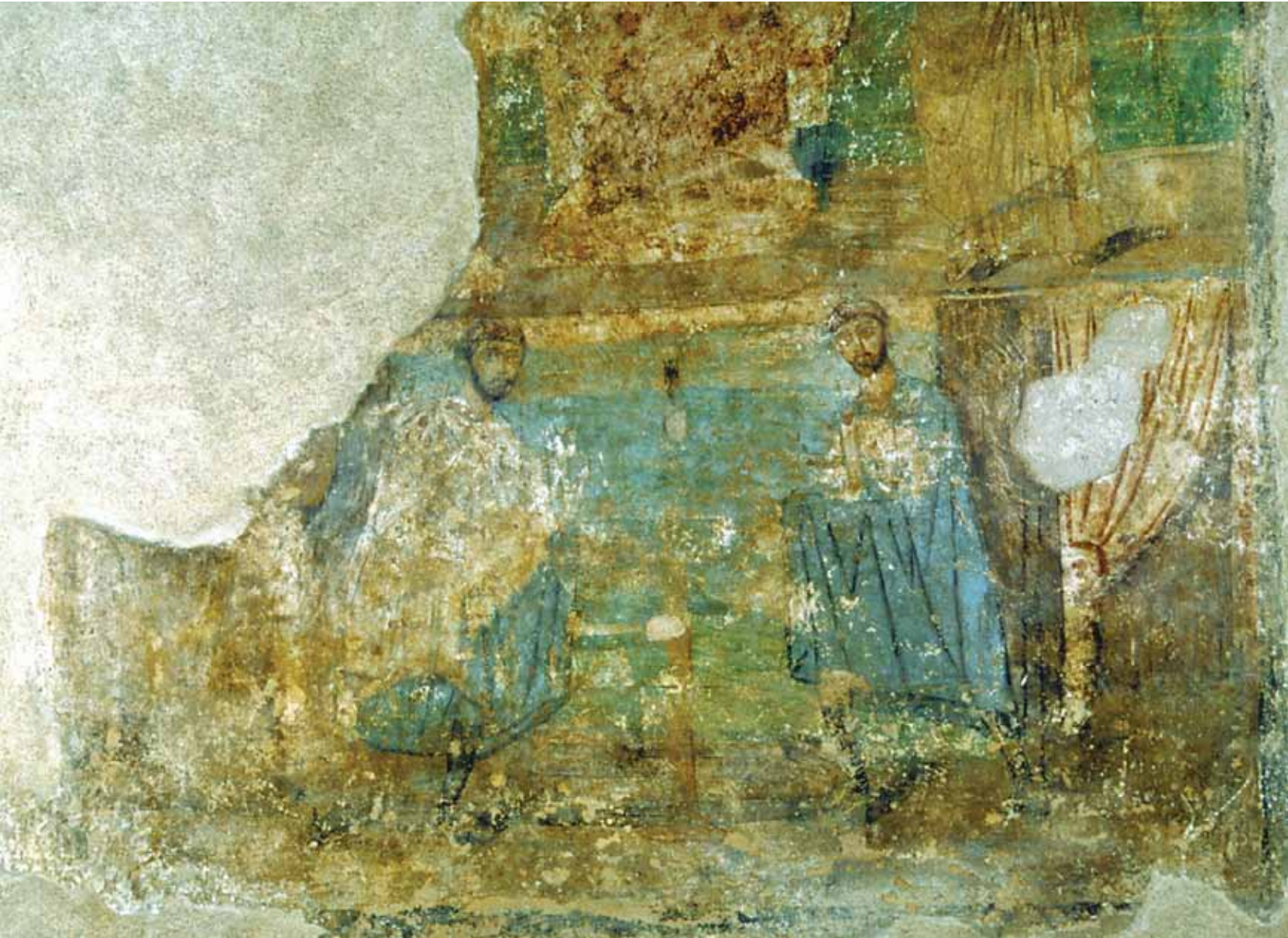
16

Saturday | Σάββατο

17

Sunday | Κυριακή

- Σπαράγματα από τοιχογραφίες που κοσμούσαν ναό της πόλης, 14ος-15ος αι.
- Fragments of frescoes from a church in the city, 14th-15th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΟΓΔΩΗ Φεβρουάριος
MONTH SECOND • WEEK EIGHT February

18

Monday | Δευτέρα

19

Tuesday | Τρίτη

Φιλοθέης Αθηναίας

20

Wednesday | Τετάρτη

21

Thursday | Πέμπτη

22

Friday | Παρασκευή

23

Saturday | Σάββατο

24

Sunday | Κυριακή

• Αποσπασμένη τοιχογραφία με τους αγίους Αναργύρους και τον Χριστό ένθρονο, 6ος αι. Προέρχεται από το παρεκκλήσι το οποίο διαμορφώθηκε στον πριν βέβηλο τόπο της Αρχαίας Αγοράς.
• Detached fresco showing the "Anargyroi" (the saints Damian and Cosmas) and Christ enthroned; 6th c. From the chapel built on the formerly profane site of the Ancient Agora.

• Η φωτιά κατά τη διάρκεια της νύχτας 5-6 (18-9) Αυγούστου 1917, φωτογραφία συλλογής Χ. Παπαστάθου.
• The fire during the night of 5-6 (18-9) August 1917; photograph from the C. Papastathis collection.

2008

Η ιστορία \ History

ΜΗΝΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΝΑΤΗ **Φεβρουάριος**
MONTH SECOND • WEEK NINTH February

25

Monday | Δευτέρα

26

Tuesday | Τρίτη

27

Wednesday | Τετάρτη

28

Thursday | Πέμπτη

ΤΣΙΚΝΟΠΕΜΠΤΗ

29

Friday | Παρασκευή

Καοσιανού οσίου

Μάρτιος

March

Ευδοκίας οσίας

01

Saturday | Σάββατο

02

Sunday | Κυριακή

• Ο καίσαρας Γαλέριος σε χάλκινο νόμισμα του 305-6. • Λεπτομέρεια από τον ανάγλυφο διάκοσμο του θριαμβικού τόξου, της Καμάρας, που κατασκευάστηκε αμέσως μετά το 299 για να υμνήσει τις νίκες του Γαλέριου εναντίον των Περσών αλλά και να κοσμήσει τη νέα έδρα του καίσαρα.
• The emperor Galerius depicted on a copper coin from 305-6. • Detail from the bas-relief decoration on the triumphal arch of Kamara, built immediately after 299 to celebrate the victories of the Galerius against the Persians, and to embellish his new headquarters.

2008

ΜΗΝΑΣ ΤΡΙΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΕΚΑΤΗ

Μάρτιος

MONTH THIRD • WEEK TENTH March

03

Monday | Δευτέρα

04

Tuesday | Τρίτη

Γερασίμου, Παύλου και Ιουλιανής

05

Wednesday | Τετάρτη

06

Thursday | Πέμπτη

07

Friday | Παρασκευή

08

Saturday | Σάββατο

09

Sunday | Κυριακή

• Ο μαρτυρικός θάνατος του αγίου Δημητρίου στα χρόνια του Γαλέριου, όπως απεικονίζεται σε χάλκινα νομίσματα της πόλης, β' μισό 14ου αι.
• The martyrdom of St Demetrius during the reign of Galerius, as portrayed on copper coins from the city, 2nd half of the 14th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΤΡΙΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΝΔΕΚΑΤΗ **Μάρτιος**
MONTH THIRD • WEEK ELEVENTH **March**

10

ΚΑΘΑΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

Monday | Δευτέρα

11

Tuesday | Τρίτη

12

Wednesday | Τετάρτη

13

Thursday | Πέμπτη

14

Α' Χαιρετισμοί

Friday | Παρασκευή

15

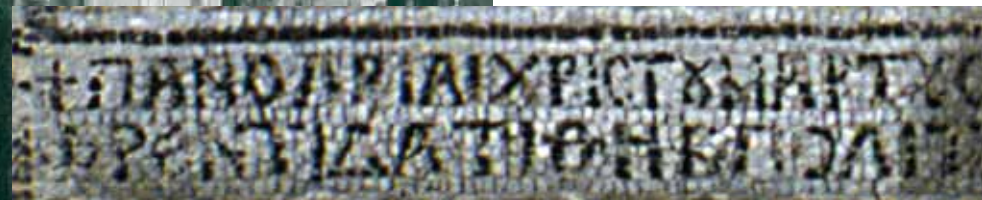
Saturday | Σάββατο

16

Της Ορθοδοξίας

Sunday | Κυριακή

• Ο Μ. Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος σε χάλκινα νομίσματα του 324-37 και 313-8. Για να αντιμετωπίσει τον πολιτικό του αντίπαλο Λικίνιο, ο Μ. Κωνσταντίνος ήρθε στην πόλη το 322/3 και κατασκεύασε τεχνητό λιμάνι.
• Constantine the Great and Licinius on copper coins of 324-37 and 313-8. To confront Licinius, his rival, Constantine came to the city in 322/3 and built an artificial harbour.

2008

ΜΗΝΑΣ ΤΡΙΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΩΔΕΚΑΤΗ **Μάρτιος**
MONTH THIRD • WEEK TWELVETH **March**

17

Monday | Δευτέρα

18

Tuesday | Τρίτη

19

Wednesday | Τετάρτη

20

Thursday | Πέμπτη

21

Friday | Παρασκευή

22

Saturday | Σάββατο

23

Sunday | Κυριακή

Β' Χαιρετισμοί

• Ο ναός του Αγίου Δημητρίου πριν την πυρκαγιά του 1917, σε φωτογραφία του F. Boissonnas, Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης. Η επιγραφή σε ψηφιδωτό +Πανόλβιαι Χριστού μάρτυς, φιλόπολις, φροντίδα τίθη κ(αι) πολιτών κ(αι) ξένων(=τρισευτυχισμένη μάρτυρα του Χριστού, που αγαπάς την πόλη, φροντίζει και για τους πολίτες και για τους ξένους), που αφιέρωσε ο διάκονος, ο οποίος φρόντιζε για την ανοικοδόμηση του ναού του Αγίου Δημητρίου μετά την καταστροφή του στα 620.

• St Demetrius' church prior to the fire of 1917, in a photograph by F. Boissonnas, Thessaloniki Museum of Photography. The mosaic inscription +Πανόλβιαι Χριστού μάρτυς, φιλόπολις, φροντίδα τίθη κ(αι) πολιτών κ(αι) ξένων ("Most happy martyr of Christ, you who love the city, take care of both citizens and strangers"), dedicated by the deacon who saw to the rebuilding of St Demetrius' church after its destruction in 620

2008

ΜΗΝΑΣ ΤΡΙΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ **Μάρτιος**
MONTH THIRD • WEEK THIRTEENTH **March**

24

Monday | Δευτέρα

25

ΕΘΝΙΚΗ ΕΟΡΤΗ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Tuesday | Τρίτη

26

Wednesday | Τετάρτη

27

Thursday | Πέμπτη

28

Γ Χαιρετισοί

Friday | Παρασκευή

29

Saturday | Σάββατο

30

Sunday | Κυριακή

- Μαρμάρινο βάθρο που στη μια του πλευρά απεικονίζει πιθανόν την «κυρία Ευταξία», η οποία σύμφωνα με τα «Θαύματα του αγίου Δημητρίου» φροντίζει για την καλή τάξη της πόλης, 4ος-5ος αι. Βρέθηκε κοντά στο ναό του Αγίου Δημητρίου.
- Marble column pedestal, one side of which features an illustration of what is probably "Lady Eutaxia", who, according to the "Miracles of St Demetrius", saw to it that good order was kept in the city. 4th-5th c. Found near St Demetrius' church.

2008

Μάρτιος
March
ΜΗΝΑΣ ΤΡΙΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ
MONTH THIRD • WEEK FOURTEENTH

31

Monday | Δευτέρα

Απρίλιος
April

01

Tuesday | Τρίτη

02

Wednesday | Τετάρτη

03

Thursday | Πέμπτη

04

Friday | Παρασκευή

Δ' Χαιρετισμοί

05

Saturday | Σάββατο

06

Sunday | Κυριακή

- Χάλκινο νόμισμα του αυτοκράτορα Θεοδοσίου Α', 384-8. Με διαταγή του τελευταίου σφαγιάστηκαν το 390 στον ιππόδρομο της πόλης 7000 Θεσσαλονικείς. • Η σφαγή στον ιππόδρομο, ξυλογραφία συλλογής Γ. Πατιερίδη.
- Copper coin of the emperor Theodosius I, 384-8. In 390, on the latter's orders, 7000 inhabitants of Thessaloniki were slain at the hippodrome.
- The massacre at the hippodrome; woodcut from the collection of G. Patieridis.

2008

ΜΗΝΑΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ **Απρίλιος**
MONTH FOURTH • WEEK FIFTEENTH April

07

Monday | Δευτέρα

08

Tuesday | Τρίτη

09

Wednesday | Τετάρτη

10

Thursday | Πέμπτη

11

Friday | Παρασκευή

12

Saturday | Σάββατο

13

Sunday | Κυριακή

ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

- Μαρμάρινο επιστύλιο τέμπλου, με μονόγραμμα και οικόσημο των Παλαιολόγων, της τελευταίας δυναστείας που κυβέρνησε τη βυζαντινή αυτοκρατορία, 14ος αι. και ζωγραφική του απόδοση από Γ. Marconi-Παπαδέλη.
- Marble templon epistyle, with monogram and coat of arms of the Palaeologoi, the last dynasty to rule the Byzantine Empire; 14th c. and artistic rendition of same by G. Marconi-Papadeli.

• Η αίθουσα υποδοχής (τρικλίνιο), πλούσιου σπιτιού με ψηφιδωτά και τοιχογραφίες και ψηφιδωτή επιγραφή με ευχές για ευτυχία στους ιδιοκτήτες του σπιτιού, Ευσέβιο, Μαρκία, Ελλαδίτη και Κλημεντίνη, β' μισό 5ου αι. Βρέθηκε σε οικοπέδο στην οδό Λαπιθών 7 στην Άνω Πόλη.

• Reception room (triclinium) of a wealthy household with mosaics and frescoes, and mosaic inscription wishing happiness to the owners of the house, Eusebius, Marcia, Elladite and Clementine; 2nd half of 5th c. Found on a building site at 7 Lapithon St. in the Upper Town.

2008

Οι άνθρωποι \ \ People

ΜΗΝΑΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ **Απρίλιος**
 MONTH FOURTH • WEEK SEVENTEENTH **April**

21

Μεγάλη Δευτέρα

Monday | Δευτέρα

22

Μεγάλη Τρίτη

Tuesday | Τρίτη

23

Μεγάλη Τετάρτη

Wednesday | Τετάρτη

24

Μεγάλη Πέμπτη

Thursday | Πέμπτη

25

Μεγάλη Παρασκευή

Friday | Παρασκευή

26

Μεγάλο Σάββατο

Saturday | Σάββατο

27

ΤΟ ΑΙΘΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

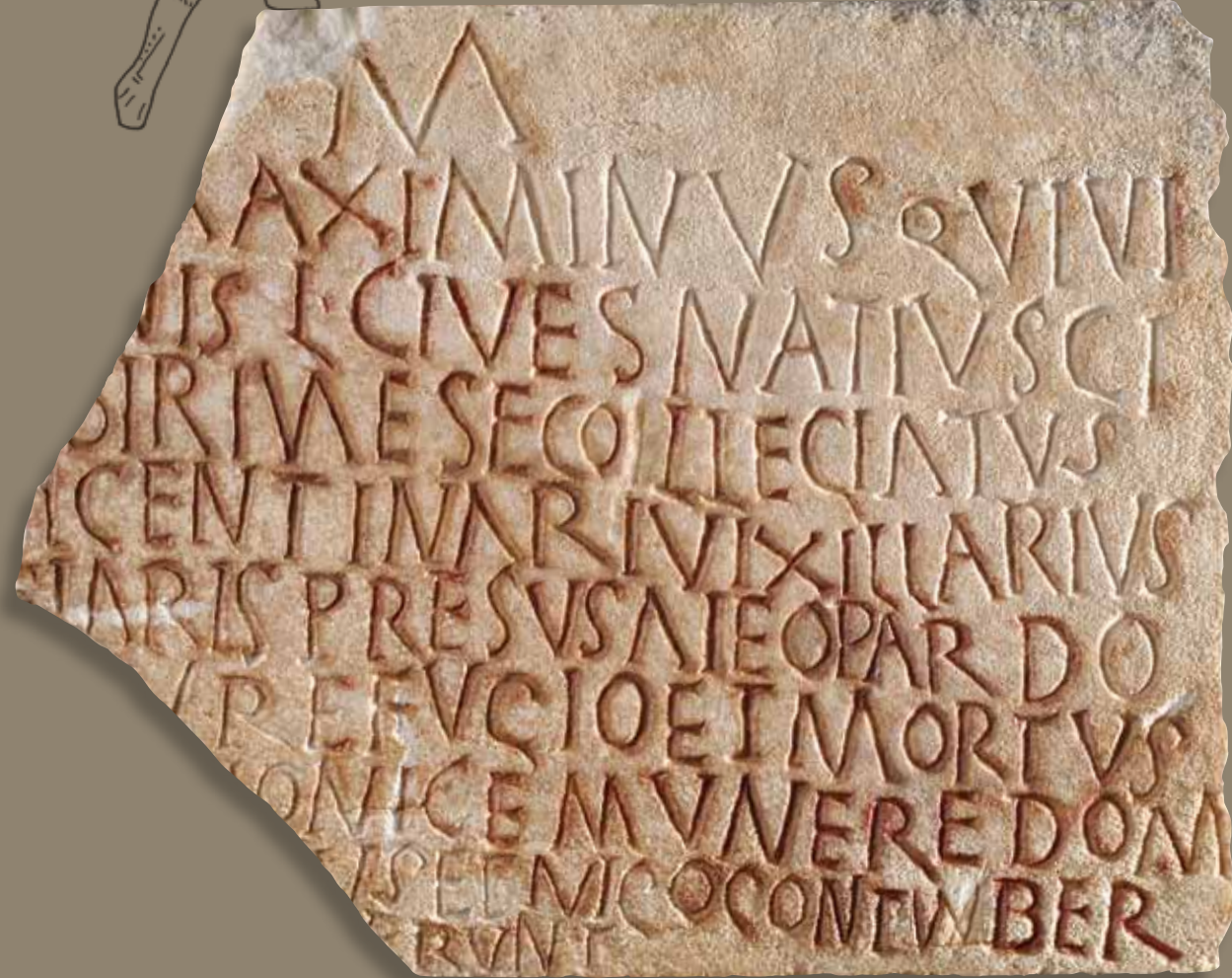
Sunday | Κυριακή

• Δίγλωσση (λατινική και ελληνική) επιτύμβια επιγραφή, που αφιέρωσε ο Λ. Γαουίνιος Μάγνος στις συζύγους του Γαουινία Ιδι και Ουισελ-
 λία Ζωσίμη. Ο σύζυγος εκφράζεται σε δύο γλώσσες υποδηλώνοντας την πολιτισμική ενότητα ελλήνων και ρωμαίων κατακτητών, 2ος-3ος αι.
 Από το ανατολικό νεκροταφείο, τάφοι στη Θεολογική Σχολή.

• Tomb inscription in two languages (Latin and Greek), dedicated by L. Gauinius Magnus to his wives Gauinia Idi and Uisellia Zosimi. The
 husband expresses himself in two languages, indicating the cultural unity of Greek and Roman conquerors; 2nd-3rd c. From the eastern
 cemetery, tombs at the School of Theology.

2008

ΜΗΝΑΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΗ **Απρίλιος**
MONTH FOURTH • WEEK EIGHTEENTH April

28

Γεωργίου Τροπαιοφόρου

Monday | Δευτέρα

29

Tuesday | Τρίτη

30

Wednesday | Τετάρτη

Μάιος
May

Εργατική Πρωτομαγιά

01

Thursday | Πέμπτη

02

Ζωοδόχου Πηγής

Friday | Παρασκευή

03

Saturday | Σάββατο

04

Του Θωριά

Sunday | Κυριακή

• Λατινική επιτύμβια επιγραφή του μονομάχου Maximinus, που καταγόταν από το Σίρμιο, και πέθανε από δάγκωμα λεοπαρδαλής σε θηριομαχία στο θέατρο της Θεσσαλονίκης, αρχές 4ου αι. Από το δυτικό νεκροταφείο της πόλης, τάφοι στις οδούς Κολωνιάρι-Γαλανάκη-Παπαθανασίου. • Μονομάχος και λεοπαρδάλη από τετράγωνο πάλινο δίσκο με σκηνές κυνηγιού, 4ος- αρχές 5ου αι. Μακροχρόνιο δάνειο από Μουσείο Μπενάκη.

• Latin tomb inscription of the gladiator Maximinus, originally from Sirmium, who died after being bitten by a leopard in a fight with wild animals at the theatre of Thessaloniki; early 4th c. From the western cemetery of the city, tombs in Koloniari-Galanaki-Papathanasiou Streets. • Gladiator and leopard from square earthenware dish with hunting scenes; 4th-early 5th c. Long-term loan from the Benaki Museum.

2008

ΜΗΝΑΣ ΠΕΜΠΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΑΤΗ **Μάιος**
MONTH FIFTH • WEEK NINETEENTH **May**

05

Ειρήνης μεγαλομάρτυρος

Monday | Δευτέρα

06

Tuesday | Τρίτη

07

Wednesday | Τετάρτη

08

Ιωάννου του Θεολόγου

Thursday | Πέμπτη

09

Χριστοφόρου μάρτυρος

Friday | Παρασκευή

10

Saturday | Σάββατο

11

Κυρίλλου και Μεθοδίου

Sunday | Κυριακή

- Πύλινο ειδώλιο της θεάς Αφροδίτης και μικρές κούκλες (πλαγγόνες), ακόλουθες της θεάς, 2ος-3ος αι. Από το ανατολικό νεκροταφείο, κοιμητήριο Ευαγγελίστριας.
- Terracotta figurine of the goddess Aphrodite and small dolls, followers of the goddess; 2nd-3rd c. From the eastern cemetery, Evangelistria cemetery.

2008

ΜΗΝΑΣ ΠΕΜΠΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ **Μάιος**
MONTH FIFTH • WEEK TWENTIETH **May**

12

Monday | Δευτέρα

13

Γλυκερίας μάρτυρος

Tuesday | Τρίτη

14

Wednesday | Τετάρτη

15

Thursday | Πέμπτη

16

Friday | Παρασκευή

17

Saturday | Σάββατο

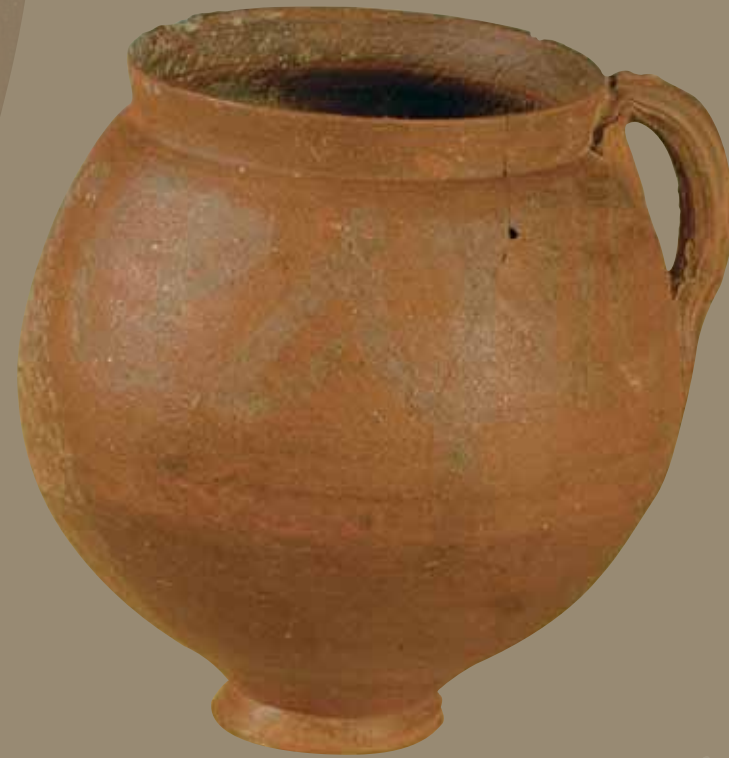
18

Sunday | Κυριακή

- Πύλινα ομοιώματα χεριών σε φυσικό μέγεθος, αφιερώματα πιστών στο θεό της ιατρικής Ασκληπιό, 2ος-3ος αι., από την Αρχαία Αγορά.
- Life-size terracotta replicas of hands, offerings to the healing god Asclepius; 2nd-3rd c. from the Ancient Agora.

2008

ΜΗΝΑΣ ΠΕΜΠΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ **Μάιος**
MONTH FIFTH • WEEK TWENTY-FIRST **May**

ΕΙΣ ΖΕΥΣ ΣΕΡΑΠΙΣ

19

Monday | Δευτέρα

20

Tuesday | Τρίτη

21

ΜΕΣΟΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ • Κωνσταντίνου και Ελένης ισαποστόλων

Wednesday | Τετάρτη

22

Thursday | Πέμπτη

23

Friday | Παρασκευή

24

Saturday | Σάββατο

25

Sunday | Κυριακή

• Πύλινο μικρό κύπελλο με την επιγραφή ΕΙΣ ΖΕΥΣ ΣΕΡΑΠΙΣ, αφιέρωμα πιστού στον αιγύπτιο θεό Σέραπι, η λατρεία του οποίου, στα ρωμαϊκά χρόνια συγκεράστηκε με αυτή του Δία, 3ος αι. Από το ανατολικό νεκροταφείο, τάφοι στην περιοχή του νοσοκομείου Άγιος Δημήτριος.
• Small earthenware cup with the inscription ΕΙΣ ΖΕΥΣ ΣΕΡΑΠΙΣ ("TO ZEUS SERAPIS"), an offering to the Egyptian god Serapis, whose cult merged with that of Zeus in Roman times; 3rd c. From the eastern cemetery, tombs in the area of St Demetrius' Hospital.

2008

ΜΗΝΑΣ ΠΕΜΠΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ **Μάιος**
MONTH FIFTH • WEEK TWENTY-SECOND **May**

26

Monday | Δευτέρα

27

Tuesday | Τρίτη

28

Wednesday | Τετάρτη

29

Thursday | Πέμπτη

Θεοδοσίας οσιομάρτυρος

30

Friday | Παρασκευή

31

Saturday | Σάββατο

Ιούνιος

June

01

Sunday | Κυριακή

- Πίλινο ειδώλιο του, ιρανικής προέλευσης, θεού Μίθρα που λατρευόταν στην πόλη, 2ος-3ος αι. Από το ανατολικό νεκροταφείο, τάφοι Θεολογικής Σχολής.
- Terracotta figurine of the god Mithras, of Iranian origin, who was worshipped in the city; 2nd-3rd c. From the eastern cemetery, tombs at the School of Theology.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΚΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ **Ιούνιος**
MONTH SIXTH • WEEK TWENTY-THIRD **June**

02

Monday | Δευτέρα

03

Tuesday | Τρίτη

04

Wednesday | Τετάρτη

05

Thursday | Πέμπτη

ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ

06

Friday | Παρασκευή

07

Saturday | Σάββατο

08

Sunday | Κυριακή

- Παλαιοχριστιανικά και μεσοβυζαντινά αγγεία καθημερινής χρήσης από νοικοκυριά οσπιών της πόλης.
- Early Christian and middle Byzantine vessels for everyday use, from homes in the city.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΚΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ **Ιούνιος**
MONTH SIXTH • WEEK TWENTY-FOUR June

09

Monday | Δευτέρα

10

Tuesday | Τρίτη

11

Wednesday | Τετάρτη

12

Thursday | Πέμπτη

13

Friday | Παρασκευή

14

Saturday | Σάββατο

15

Sunday | Κυριακή

ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ

- Τετραμελής οικογένεια τελεί νεκρικό μνημόσυνο. Αποτοιχισμένη τοιχογραφία από τον λεγόμενο τάφο του Ευστοργίου, αρχές 4ου αι. Από το δυτικό νεκροταφείο της πόλης.
- Family of four performing a memorial ceremony. Detached fresco from the so-called tomb of Eustorgius; early 4th c. From the western cemetery of the city.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΚΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ **Ιούνιος**
MONTH SIXTH • WEEK TWENTY-FIFTH **June**

16

ΑΓΙΟΥ ΠΙΝΕΥΜΑΤΟΣ

Monday | Δευτέρα

17

Tuesday | Τρίτη

18

Wednesday | Τετάρτη

19

Thursday | Πέμπτη

20

Friday | Παρασκευή

21

Saturday | Σάββατο

22

Αγίων Πάντων

Sunday | Κυριακή

- Πύλινες εφραλωμένες κούπες, διακοσμημένες με πουλί και φυλλοφόρο κλαδί, που κοσμούσαν βυζαντινά τραπέζια, 13ος-14ος αι.
- Glazed earthenware vessels, decorated with a bird and leafy branch which adorned tables in Byzantine times; late 13th-14th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΚΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ **Ιούνιος**
MONTH SIXTH • WEEK TWENTY-SIXTH **June**

23

Monday | Δευτέρα

24

Tuesday | Τρίτη

Το Γενέθλιο του Ιωάννη Προδρόμου

25

Wednesday | Τετάρτη

26

Thursday | Πέμπτη

27

Friday | Παρασκευή

28

Saturday | Σάββατο

29

Sunday | Κυριακή

Πέτρον και Παύλου των αποστόλων

- Θραύσμα εφυαλωμένου αγγείου με παράσταση πιθανόν μονομάχου, 13ος αι. Από το ναό της Αγίας Σοφίας.
- Fragment of a glazed vessel with what was probably a representation of a gladiator; 13th c. From St Sophia church.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΚΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ **Ιούνιος**
MONTH SIXTH • WEEK TWENTY-SEVENTH **June**

30

Σύναξις των 12 αποστόλων Monday | Δευτέρα

01

Ιούλιος Κοσμά και Δαμιανού αναργύρων Tuesday | Τρίτη
July

02

Κατάθεσις Τριμίας Ζώνης Θεοτόκου Wednesday | Τετάρτη

03

Thursday | Πέμπτη

04

Friday | Παρασκευή

05

Saturday | Σάββατο

06

Sunday | Κυριακή

• Τμήμα από θησαυρό 617 χάλκινων τραχέων νομισμάτων του 12ου-13ου αι. που απέκρυψε κάποιος, πιθανόν τον 13ο αι. κάτω από έκτακτες συνθήκες. Από την οδό Καπετάν Άγρα.
• Part of a hoard of 617 copper trachy coins from the 12th-13th c. hidden away by an unknown person, probably in some emergency, in the 13th c. From Kapetan Agra St.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΒΔΟΜΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΟΓΔΟΗ **Ιούλιος**
MONTH SEVENTH • WEEK TWENTY-EIGHTH **July**

07

Κυριακός μεγαλομάρτυρος

Monday | Δευτέρα

08

Tuesday | Τρίτη

09

Wednesday | Τετάρτη

10

Thursday | Πέμπτη

11

Ευφημίας μεγαλομάρτυρος, Ολγας ισαποστόλου

Friday | Παρασκευή

12

Saturday | Σάββατο

13

Των Αγίων Πατέρων

Sunday | Κυριακή

• Η άντληση και η ασφαλής μεταφορά του αγιάσματος από τον τάφο του μυροβλήτη αγίου Δημητρίου γινόταν πιθανόν με πήλινες κούπες, όπως αυτές που φέρουν το μονόγραμμα του αγίου και με μολύβδινα φυαλίδια, τα κουτρούβια, που είχαν στη μια πλευρά τη μορφή του αγίου, τέλη 13ου-14ου αι. και 12ου-13ου αι.

• Earthenware vessels like these were probably used to draw and carry holy water from the tomb of the “myrrh-streaming” Saint Demetrius; they bear the monogram of the saint. People also used leaden myrrh flasks or “koutrouvia”, which had the figure of saint on one side; late 13th-14th c. and 12th-13th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΒΔΟΜΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΝΑΤΗ **Ιούλιος**
//////////////////// MONTH SEVENTH • WEEK TWENTY-NINETH **July**

14

Monday | Δευτέρα

15

Tuesday | Τρίτη

16

Wednesday | Τετάρτη

17

Thursday | Πέμπτη

18

Friday | Παρασκευή

19

Saturday | Σάββατο

20

Sunday | Κυριακή

Μαρίνης μεγαλομάρτυρος

Ηλίου του προφήτου

- Θραύσμα εφυαλωμένου αγγείου με εγχάρακτη απεικόνιση του αγίου Δημητρίου, τέλη 13ου-αρχές 14ου αι. Βρέθηκε σε ανασκαφή στην πλατεία Διοικητηρίου.
- Fragment of a glazed vessel with engraved illustration of St. Demetrius, late 13th-early 14th c. Found in excavations at Dioikitirion Square.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΒΔΟΜΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ **Ιούλιος**
MONTH SEVENTH • WEEK THIRTIETH **July**

21

Monday | Δευτέρα

22

Μαρίας της Μαγδαληνής

Tuesday | Τρίτη

23

Wednesday | Τετάρτη

24

Χριστινής μεγαλομάρτυρος

Thursday | Πέμπτη

25

Friday | Παρασκευή

26

Παρασκευής οσιομάρτυρος

Saturday | Σάββατο

27

Παντελήμονος του ιαματικού

Sunday | Κυριακή

- Εικόνα με παράσταση αγίας Θεοδόρας, μέσα 14ου αι. Η μυροβλήτρια αγία έζησε στη Θεσσαλονίκη τον 9ο αι.
- Icon portraying St. Theodora, mid-14th c. The “myrrh-streaming” saint lived in Thessaloniki in the 9th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΒΔΟΜΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ **Ιούλιος**
MONTH SEVENTH • WEEK THIRTY-FIRST **July**

28

Monday | Δευτέρα

29

Tuesday | Τρίτη

30

Wednesday | Τετάρτη

31

Thursday | Πέμπτη

01

Friday | Παρασκευή

02

Saturday | Σάββατο

03

Sunday | Κυριακή

Αύγουστος
August

- Εντοίχιο ψηφιδωτό με τον άγιο Δημήτριο, από τη βόρεια μικρή κιονοστοιχία του ομώνυμου ναού, 5ος-6ος αι. Σχεδόν όλα τα ψηφιδωτά της κιονοστοιχίας αυτής, που ήταν αφιερώματα των πιστών στον άγιο και στην Παναγία, καταστράφηκαν στην πυρκαγιά του 1917.
- Ο κατεστραμμένος ναός του Αγίου Δημητρίου αμέσως μετά την πυρκαγιά του 1917, φωτογραφία συλλογής Χ. Παπαστάθι.
- Wall mosaic with St. Demetrius, from the small north colonnade of the church of the same name, 5th-6th c. Dedicated by believers to the saint and the Virgin Mary, almost all the mosaics from this colonnade were destroyed in the fire of 1917. • St Demetrius' church in ruins immediately after the fire of 1917; photograph from the collection of C. Papastathis.

2008

ΜΗΝΑΣ ΟΓΔΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ **Αύγουστος**
MONTH EIGHTH • WEEK THIRTY-SECOND August

04

Monday | Δευτέρα

05

Tuesday | Τρίτη

06

Wednesday | Τετάρτη

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

07

Thursday | Πέμπτη

08

Friday | Παρασκευή

09

Saturday | Σάββατο

10

Sunday | Κυριακή

Λαυρεντίου ιεροδ.

- Μαρμάρινη πλάκα ψευδοσαρκοφάγου του 11ου -12ου αι. που μετατράπηκε σε κάλυμμα τάφου του εβραίου ραβίνου Ιτσχάκ Σαρούκ, ο οποίος πέθανε τη Δευτέρα στις 9 Χεσβάν του έτους 5375 (= Νοέμβριος 1615).
- Marble slab from an 11th-12th c. pseudo-sarcophagos, converted into the lid of the tomb of the Rabbi Itzhak Sarouk, who died on Monday the 9th day of Cheshvan in the year 5375 (= November 1615).

2008

ΜΗΝΑΣ ΟΓΔΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ **Αύγουστος**
MONTH EIGHTH • WEEK THIRTY-THIRD **August**

11

Monday | Δευτέρα

12

Tuesday | Τρίτη

13

Wednesday | Τετάρτη

14

Thursday | Πέμπτη

15

Friday | Παρασκευή

16

Saturday | Σάββατο

17

Sunday | Κυριακή

ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

- Εφυαλωμένη κούπα με παράσταση του ισπανικού στέμματος, πιθανόν προσωπικό αντικείμενο εβραίων προσφύγων, τέλη 15ου-αρχές 16ου αι.
- Εβραίος έμπορος, επιχρωματισμένη χαλκογραφία, γύρω στα 1780, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη.
- Glazed vessel with Spanish crown motif, probably the personal possession of Jewish refugees; late 15th-early 16th c.
- Jewish merchant, coloured copper plate engraving from around 1780, Gennadius Library.

2008

ΜΗΝΑΣ ΟΓΔΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ **Αύγουστος**
MONTH EIGHTH • WEEK THIRTY-FOURTH **August**

18

Monday | Δευτέρα

19

Tuesday | Τρίτη

20

Wednesday | Τετάρτη

21

Thursday | Πέμπτη

22

Friday | Παρασκευή

23

Saturday | Σάββατο

24

Sunday | Κυριακή

• Μαρμάρινο ομφάλιο του 13ου αι. από το ναό της Αγίας Σοφίας στην Τραπεζούντα. Μεταφέρθηκε το 1924 στη Θεσσαλονίκη από πρόσφυγες από την Κρώμνη του Πόντου. • Πρόσφυγες με κειμήλια σε κάποια ακρογιαλιά, αταύτιστη φωτογραφία, Συλλογή Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης.
• 13th-c. marble omphalion from the church of St Sophia at Trebizond. It was brought to Thessaloniki in 1924 by refugees from Kromna in the Black Sea area. • Refugees with heirlooms on a beach, unidentified photograph. Thessaloniki History Centre Collection.

2008

ΜΗΝΑΣ ΟΓΔΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ **Αύγουστος**
MONTH EIGHTH • WEEK THIRTY-FIFTH **August**

25

Monday | Δευτέρα

26

Tuesday | Τρίτη

27

Wednesday | Τετάρτη

28

Thursday | Πέμπτη

29

Friday | Παρασκευή

30

Saturday | Σάββατο

31

Sunday | Κυριακή

Αποτομή κεφαλής Ιωάννου Προδρόμου

Αλεξάνδρου

- Χάλκινη ιδιωτική σφραγίδα του Εμίν, 1810. Βρέθηκε στην παλαιοχριστιανική βασιλική στην Ακρόπολη, κοντά στο Επταπύργιο.
- Η αναχώρηση του μουσουλμανικού πληθυσμού από τη Θεσσαλονίκη, καρτ-ποστάλ συλλογής Α. Παπαϊωάννου.
- Copper private seal belonging to Emin, 1810. Found in the early Christian basilica at the Acropolis, near the Eptapyrgio.
- The departure of Thessaloniki's Muslim population; postcard from the collection of A. Papaioannou.

• Νομίσματα του ελληνικού κράτους των ετών 1912 και 1914. Προέρχονται από ανασκαφές στο ναό του Αγίου Νικολάου Τρανού και στη «στοά Χορτιάτι».

• «Η παράδοση της Θεσσαλονίκης εις τον νικητήν στρατηλάτην Κωνσταντίνον εις Τόψιν 29 Οκτωβρίου 1912». Χάρτινη λαϊκότερη εικόνα συλλογής Α. Παπαϊωάννου.

• Coins of the Greek state from the years 1912 and 1914. From excavations at St Nicholas Tranos' church and the "Hortiatis stoa".

• "The surrender of Thessaloniki to the victorious army commander Constantine at Topsis 29th October 1912". Popular art picture on paper, A. Papaioannou collection.

2008

Το εμπόριο \ Trade

ΜΗΝΑΣ ΕΝΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH NINETH • WEEK THIRTY-SIXTH

September

01

Monday | Δευτέρα

Αρχή της Ινδίκτου / των 40 Παρθένων

02

Tuesday | Τρίτη

Μάμαντος μάρτυρος

03

Wednesday | Τετάρτη

04

Thursday | Πέμπτη

05

Friday | Παρασκευή

06

Saturday | Σάββατο

07

Sunday | Κυριακή

- Χάλκινη ιδιωτική σφραγίδα του Μουσταφά, υπηρέτη του αφέντη Γιαχιά, 1591-2. Βρέθηκε σε ανασκαφή στην οδό Αγίας Σοφίας 52.
- Copper private seal belonging to Mustafa, a servant of Yahya Efendi, 1591-2.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΝΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH NINETH • WEEK THIRTY-SEVENTH September

08

Γενέθλιον Υπεραγίας Θεοτόκου

Monday | Δευτέρα

09

Tuesday | Τρίτη

10

Wednesday | Τετάρτη

11

Thursday | Πέμπτη

12

Friday | Παρασκευή

13

Saturday | Σάββατο

14

ΥΨΩΣΗ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Sunday | Κυριακή

- Μαρμάρινη επιτύμβια επιγραφή του Βείθα Βείθου που ανήκε στη συνήθεια, δηλαδή στον επαγγελματικό σύλλογο «Λ. Νώνιον», 2ος-3ος αι. Η επιγραφή βρέθηκε το 1943 κατά την καταστροφή του εβραϊκού νεκροταφείου της πόλης από τους ναζί.
- Marble funerary inscription from the tomb of Beitha Beithiou, who belonged to the synetheia - i.e. trade guild - "L. Nonion"; 2nd-3rd c. Found in 1943 during the destruction of the city's Jewish cemetery by the Nazis.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΝΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΟΓΔΟΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH NINETH • WEEK THIRTY-EIGHTH September

15

Monday | Δευτέρα

16

Tuesday | Τρίτη

Ευφημίας μεγαλομάρτυρος

17

Wednesday | Τετάρτη

Σοφίας, Πιστεως, Αγάπης, Ελπίδος

18

Thursday | Πέμπτη

19

Friday | Παρασκευή

20

Saturday | Σάββατο

Ευσταθίου μεγαλομάρτυρος

21

Sunday | Κυριακή

• Χάλκινος φύλλισ Μ. Κωνσταντίνου, νομισματοκοπείου Αρελάτης, σημερινής Άρλ της Γαλλίας, 318-20. Βρέθηκε στη «στοά Χορτιάτη», κοντά στην Αρχαία Αγορά.
• Copper follis coin of Constantine the Great, from the mint of Arelates, now Arles, France; 318-20. Found at the "Hortiatis stoa" near the Ancient Agora.

ARL

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΝΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΝΑΤΗ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH NINETH • WEEK THIRTY-NINETH

September

22

Monday | Δευτέρα

23

Tuesday | Τρίτη

24

Wednesday | Τετάρτη

25

Thursday | Πέμπτη

26

Friday | Παρασκευή

27

Saturday | Σάββατο

28

Sunday | Κυριακή

• Εμπορικός αμφορέας-μαγαρικό με την επιγραφή «Ε/ Οίνος Παλαιός Ατελής /Ανεμάς Ιωάννης» ή «Ε/ Οίνος Πολυτελής Ατελής /Ανεμάς Ιωάννης», η οποία δηλώνει ότι ο αμφορέας περιέχει κρασί άριστης ποιότητας από τους αμπελώνες του Ιωάννη Ανεμά, πιθανόν από την αμπελοφόρα περιοχή της Επανωμής. Το γράμμα Ε αναφέρεται στη χωρητικότητα του ή στη σειρά φόρτωσης και αποθήκευσης του, αρχές Που αι. Από την ανασκαφή στο δυτικό υπερώο της Αγίας Σοφίας.

• Commercial amphora-magarikó with the inscription «E/ Οίνος Παλαιός Ατελής /Ανεμάς Ιωάννης» or «E/ Οίνος Πολυτελής Ατελής /Ανεμάς Ιωάννης», which states that the amphora contains wine of the highest quality from the vineyards of Ioannis Anemas, which were probably in the winegrowing region of Epanomi. The letter E is either a reference to the amphora's capacity or denotes its batch number for shipment and storage; early 11th c. From the excavation in the west gallery of St Sophia church.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΝΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH NINETH • WEEK FOURTIETH September

29

Monday | Δευτέρα

30

Tuesday | Τρίτη

Οκτώβριος
October

01

Wednesday | Τετάρτη

02

Thursday | Πέμπτη

Κυπριανού ιερογράφου

03

Friday | Παρασκευή

04

Saturday | Σάββατο

05

Sunday | Κυριακή

• Εμπορικοί αμφορείς-μαγαρικά για τη μεταφορά κρασιού και λαδιού με σφραγίσματα και χαράγματα, διλωτικά του εργαστηρίου κατασκευής των αμφορέων, των μεγαλοπαραγωγών των προϊόντων ή των πλοιοκτητών που τα διακινούσαν. Τα σύμματα αυτά γίνονται στους ώμους των αγγείων για να ελέγχονται εύκολα ενώ στοιβάζονται στα αμπάρια πλοίων, μέσα 11ου αι. Από την ανασκαφή στο δυτικό υπερώο της Αγίας Σοφίας.
• Commercial amphorae-magarika for transporting wine and oil, with stamps and designs stating the name of the workshop which made the amphorae, the major producers of the products, or the ship-owners who transported them. These marks were put on the necks of the jars so that they could easily be checked when being stowed in the ship's hold; mid-11th c. From the excavation in the west gallery of St Sophia church.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

MONTH TENTH • WEEK FOURTY-FIRST October

06

Monday | Δευτέρα

07

Tuesday | Τρίτη

08

Wednesday | Τετάρτη

09

Thursday | Πέμπτη

10

Friday | Παρασκευή

11

Saturday | Σάββατο

12

Sunday | Κυριακή

- Αργυρό βενετσιάνικο νόμισμα, grossi, του δόγη Francesco Dandolo, 1329-39.
- Silver Venetian coin, grossi, of Doge Francesco Dandolo, 1329-39.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

MONTH TENTH • WEEK FOURTY-SECOND October

13

Monday | Δευτέρα

14

Tuesday | Τρίτη

15

Wednesday | Τετάρτη

16

Thursday | Πέμπτη

17

Friday | Παρασκευή

18

Saturday | Σάββατο

19

Sunday | Κυριακή

Λουκά του Ευαγγελιστή

- Χρυσό βενετσιάνικο νόμισμα, τσεκίνι, του δόγη Francesco Foscari, 1423-57. Βρέθηκε σε ανασκαφή στην οδό Ιασονίδου 2, κοντά στο ναό του Αγίου Παντελεήμονα.
- Gold Venetian coin, zecchini, of Doge Francesco Foscari, 1423-57. Found in an excavation at 2 Iasonidou St., near St Panteleeimon's church.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

MONTH TENTH • WEEK FOURTY-THIRD October

20

Γερασίμου Κεφαλληνίας, Αρτεμίου μεγαλ.

Monday | Δευτέρα

21

Tuesday | Τρίτη

22

Wednesday | Τετάρτη

23

Ιακώβου του αδελφοθέου

Thursday | Πέμπτη

24

Friday | Παρασκευή

25

Saturday | Σάββατο

26

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ του μυροβλήτου

Sunday | Κυριακή

- Θησαυρός 60 χρυσών νομισμάτων του 16ου-18ου αι. αποτελούμενος από βενετσιάνικα, ευρωπαϊκά και τουρκικά νομίσματα, που απέκρυψε κάποιος, πιθανόν τον 18ο αι. κάτω από έκτακτες συνθήκες. Βρέθηκαν στην οδό Δωδεκανήσου.
- Hoard of 60 gold coins from the 16th-18th c., consisting of Venetian, European and Turkish coins, hidden by an unknown person, probably in some emergency, in the 18th c. Found at Dodecanesou St.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

MONTH TENTH • WEEK FORTY-FOURTH October

27

Νέοτορος μάρτυρος

Monday | Δευτέρα

28

ΕΘΝΙΚΗ ΕΟΡΤΗ

Tuesday | Τρίτη

29

Wednesday | Τετάρτη

30

Thursday | Πέμπτη

31

Friday | Παρασκευή

Νοέμβριος

November

Κοσμά και Δαμιανού των αναργύρων

01

Saturday | Σάββατο

02

Sunday | Κυριακή

- Χρυσά ευρωπαϊκά νομίσματα, Ισπανίας και Ολλανδίας, που κυκλοφορούσαν στην πόλη, 1632 και 1633. Από το θησαυρό της οδού Δωδεκανήσου.
- Γάλλος έμπορος, επιχρωματισμένη χαλκογραφία του 1714, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη.
- Gold European coins from Spain and Holland which were in circulation in the city; 1632 and 1633. From the Dodecanesou St. hoard.
- A French merchant, coloured copper plate engraving from 1714, Gemadius Library.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH ELEVENTH • WEEK FOURTY-FIFTH

November

03

Monday | Δευτέρα

04

Tuesday | Τρίτη

05

Wednesday | Τετάρτη

06

Thursday | Πέμπτη

07

Friday | Παρασκευή

08

Saturday | Σάββατο

09

Sunday | Κυριακή

Σύνταξη Ταξιαρχών Μιχαήλ και Γαβριήλ

• Χρυσά οθωμανικά νομίσματα, sultani, νομιματοκοπέιου Αιγύπτου, που κυκλοφορούσαν στην πόλη και φορέθηκαν από κάποια κυρία και ως περιδέραιο, 17ος αι. Από το θησαυρό της οδού Δωδεκανήσου.
• Gold Ottoman coins, sultani, produced at a mint in Egypt, were in circulation in the city and were also worn by a lady as a necklace; 17th c. From the Dodecanesou St. hoard.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH ELEVENTH • WEEK FORTY-SIXTH November

10

Monday | Δευτέρα

11

Tuesday | Τρίτη

Μηνά, Βικτωρος και Βικεντίου μαρτύρων

12

Wednesday | Τετάρτη

13

Thursday | Πέμπτη

Ιωάννου του Χρυσοστόμου

14

Friday | Παρασκευή

Φιλίππου αποστόλου

15

Saturday | Σάββατο

16

Sunday | Κυριακή

Ματθαίου του Ευαγγελιστή

- Εφθαλωμένη ισλαμική κούπα με φυτική διακόσμηση, 17ος αι.
- Glazed Islamic vessel with foliage decoration; 17th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH ELEVENTH • WEEK FOURTY-SEVENTH

November

17

Monday | Δευτέρα

18

Tuesday | Τρίτη

Πλάτωνος μεγαλομάρτυρος

19

Wednesday | Τετάρτη

20

Thursday | Πέμπτη

21

Friday | Παρασκευή

ΤΑ ΕΙΣΟΔΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

22

Saturday | Σάββατο

23

Sunday | Κυριακή

- Κανάτα και κάτω μέρος σκεύους με πόμα που κατασκευάστηκαν και εισάχθηκαν από ισλαμικό εργαστήριο, 17ος-18ος αι.
- Pincer and the low part pot with lid, made in, and imported from an islamic workshop, 17th-18th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΟΓΔΟΗ **ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ**

MONTH ELEVENTH • WEEK FOURTY-EIGHTH **November**

24

Monday | Δευτέρα

25

Tuesday | Τρίτη

Αικατερίνης μεγαλομάρτυρος, Μερκουρίου μεγαλομάρτυρος

26

Wednesday | Τετάρτη

Στυλιανού οσίου

27

Thursday | Πέμπτη

28

Friday | Παρασκευή

29

Saturday | Σάββατο

30

Sunday | Κυριακή

Ανδρέα του Πρωτόκλητου

- Εφθαλωμένο πιάτο και πλακίδια με μορφές, που κατασκευάστηκαν και εισάχθηκαν από ισλαμικά εργαστήρια, β' μισό 18ου αι. και 18ος αι.
- Glazed dish and small plaque decorated with figures, made in, and imported from an islamic workshop, 2st half of the 18th c. and 18th c.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΕΝΑΤΗ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH TWELFTH • WEEK FOURTY-NINETH December

01

Monday | Δευτέρα

02

Tuesday | Τρίτη

03

Wednesday | Τετάρτη

04

Βαρβάρας μεγαλομάρτυρος

Thursday | Πέμπτη

05

Σάββα του ηγιασμένου

Friday | Παρασκευή

06

Νικολάου Μύρων του θαυματουργού

Saturday | Σάββατο

07

Sunday | Κυριακή

- Αργυρό νόμισμα της αυτοκράτειρας της Αυστροουγγαρίας Μαρίας Θηρεσίας, 1746. Βρέθηκε στο ναό του Αγίου Αντωνίου.
- Silver coin of Maria Theresa, empress of Austro-Hungary; 1746. Found in St Anthony's church.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ **ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ**
MONTH TWELFTH • WEEK FIFTIETH December

08

Monday | Δευτέρα

09

Tuesday | Τρίτη

Αγίας Άννης

10

Wednesday | Τετάρτη

11

Thursday | Πέμπτη

12

Friday | Παρασκευή

Σπυριδωνος Τριμυθούντος του θαυματοργού

13

Saturday | Σάββατο

Ευστρατιου και Λουκίας μαρτύρων

14

Sunday | Κυριακή

• Θησαυρός 900 τούρκικων ασημένιων παράδων του 17ου-18ου αι. τον οποίο απέκρυψε κάποιος, πιθανόν τον 18ο αι. κάτω από έκτακτες συνθήκες, στο ναό της Αγίας Σοφίας. • Η Θεσσαλονίκη από τη θάλασσα επιχρωματισμένη ξυλογραφία του 1687, συλλογή Α. Παπαϊωάννου.
• Hoard of 900 silver Turkish coins, parades, from the 17th-18th c., hidden by an unknown person, probably in some emergency, in the 18th c., in St Sophia church. • View of Thessaloniki from the sea; coloured woodcut from 1687, A. Papaioannou collection.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ **ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ**

MONTH TWELFTH • WEEK FIFTY-FIRST December

15

Monday | Δευτέρα

Ελευθερίου ιερομάρτυρος

16

Tuesday | Τρίτη

17

Wednesday | Τετάρτη

18

Thursday | Πέμπτη

19

Friday | Παρασκευή

20

Saturday | Σάββατο

21

Sunday | Κυριακή

• Δερματόδετο κατάστιχο επαγγελματιών της πόλης με ημερομηνία έναρξης εγγραφών 20 Απριλίου 1825 και σελίδες του καταστίχου. Από το ναό του Αγίου Παντελεήμονα.
 • Leather-bound register of tradesmen in the city, with first entry dated 20th April 1825 and pages of the register. From St Panteleimon's church.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
MONTH TWELFTH • WEEK FIFTY-SECOND December

22
Αναστασίας Φαρμακολυτρίας Monday | Δευτέρα

23
Tuesday | Τρίτη

24
Wednesday | Τετάρτη

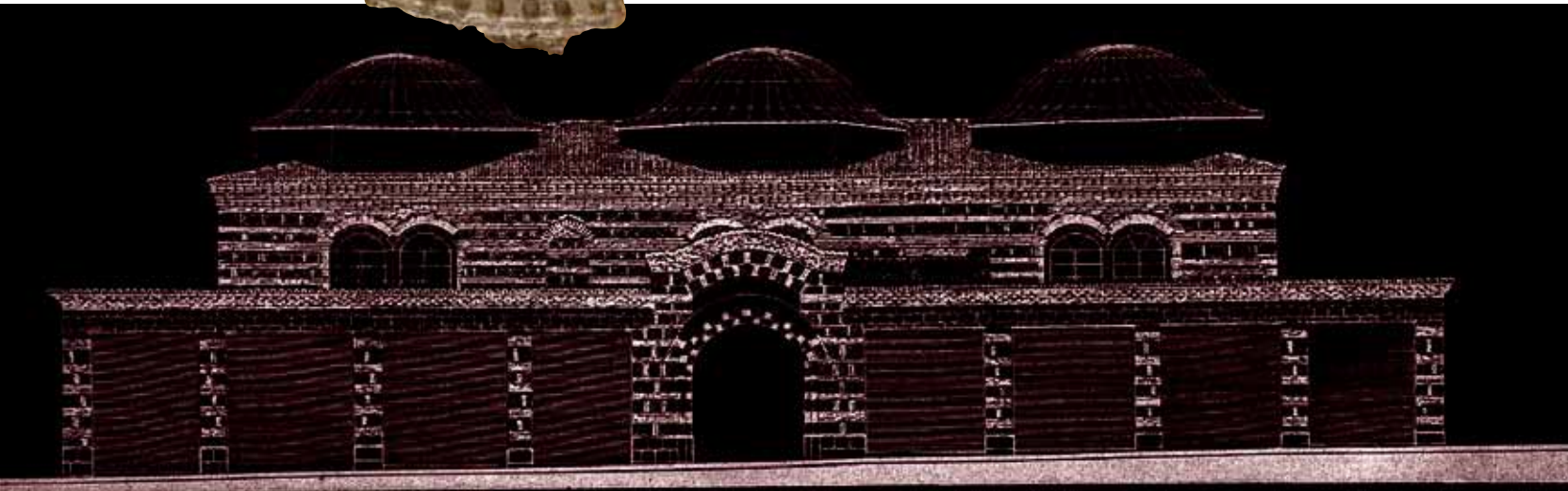
25
ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ Thursday | Πέμπτη

26
Friday | Παρασκευή

27
Στεφάνου πρωτομάρτυρος Saturday | Σάββατο

28
Sunday | Κυριακή

- Αντίγραφο αργυρού νομίσματος 10 παράδων του 1911 που χρησιμοποιήθηκε ως μέσο σφράγισης. Βρέθηκε στο Μπεζεστένι.
- Σχέδιο της ανατολικής πλευράς του Μπεζεστενίου, που ιδρύθηκε το 1455-9.
- Replica of a silver 10 para coin from 1911 which was used as a seal. Found at Bezesteni.
- Plan of the eastern side of Bezesteni, which was built in 1455-9.

2008

ΜΗΝΑΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ • ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

MONTH TWELFTH • WEEK FIFTY-THIRD December

29

Monday | Δευτέρα

30

Tuesday | Τρίτη

Ανυσίας μάρτυρος

31

Wednesday | Τετάρτη

Ιανουάριος 2009
January

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ • Περιομή Ιησού Χριστού, Βασιλείου του Μεγάλου

01

Thursday | Πέμπτη

02

Friday | Παρασκευή

03

Saturday | Σάββατο

04

Sunday | Κυριακή

• Μεταλλική εμπορική σφραγίδα της γαλλικής εταιρείας FILS DE JAKOB SCIALOM που διακινούσε το όπιο από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, 19ος-20ος αι. Δωρεά Μ. Τσολοζίδου - Ζισιάδου. • Αποψη του λιμανιού της πόλης, φωτογραφικό τρίπτυχο συλλογής Α. Παπαϊωάννου. • Metal commercial seal belonging to the French company FILS DE JAKOB SCIALOM which shipped opium from the port of Thessaloniki; 19th-20th c. Donated by M. Tsolozidou-Zisiadou. • View of the city's port; photographic triptych, A. Papaioannou collection.

